

MAREK MIŁAWICKI OP

 <https://orcid.org/0000-0001-9718-6216>

Dominikański Instytut Historyczny w Krakowie

*„Ja nie znam Ojczyzny jak Polską,
w jej zmartwychwstanie wierzę jak w Boga”*

*Dominikanin Piotr Zachariasz Korotkiewicz (1803-1873)
jako jeden z duchowych przywódców ruchu patriotyczno-narodowego
we Lwowie w 1848 r.*

Przyjmując powszechną definicję „elity intelektualnej”, mówiącą, że jest nią związana z kulturą, nauką, publicystyką, polityką itp. grupa ludzi, która ze względu na głoszone poglądy i autorytet moralny ma szczególne znaczenie w społeczeństwie¹, możemy przyjąć, że nie odnosi się ona do wszystkich duchownych, gdyż nie wszyscy oni spełniali zawarte w niej kryterium. I o ile możemy ich zaliczyć do szerokiej warstwy inteligencji (szczególnie w XIX w.)², to jednak nie wszyscy oni stanowili (również we

¹ Szerzej na temat pojęcia elity zob. np. M. Senkowska-Gluck, *Pojęcie elity i jego przydatność do badań historycznych*, [w:] *Spółczeństwo polskie XVIII i XIX wieku*, t. 7: *Studia o grupach elitarnych*, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 1982, s. 11-17; M. Żyromski, *Socjologiczna teoria elity*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1984, 46, z. 3, s. 267-278; J. Sztumski, *Elity, ich miejsce i rola w społeczeństwie*, Katowice 1997; G. Dutkiewicz, *O pojęciu i istocie zjawiska elit*, „Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych” 2012, nr 3, s. 175-184.

² Badania nad dziejami inteligencji polskiej są już ogromne. Z ważniejszych prac zob. np. J. Żarnowski, *Struktura społeczna inteligencji w Polsce w latach 1918-1939*, Warszawa 1964; idem, *Inteligencja polska jako elita kulturalna i społeczna w ostatnich stu latach*, red. W. Mędrzecki, Warszawa 2019, *Metamorfozy Społeczne*, 24; R. Czepulis-Rastenis, *Ludzie nauki i talentu. Studia o świadomości społecznej inteligencji polskiej w zaborze rosyjskim*, Warszawa 1988; J. Babiuch-Luxmoore, *Portrety i autoportrety inteligencji polskiej*, Warszawa 1989; J. Chałasiński, *Przeszłość i przyszłość inteligencji polskiej*, posł. A. Kłoskowska, Warszawa 1997; T. Chrzanowski, *Polskie elity intelektualne wobec*

wcześniejszych stuleciach) elitę intelektualną, którą można utożsamić chociażby z intelektualistami³. W swojej posłudze kapłańskiej czy w życiu zakonnym nie wybijali się, a ich oddziaływanie na postawę moralną, religijną i polityczno-społeczną osób, wśród których pracowali, również nie było wielkie. To też dotyczyło – i dalej dotyczy – dominikanów. W XIX-wiecznej Galicji panowało nawet przeświadczenie, że żyjący i działający na jej terenie bracia kaznodzieje, poza kilkoma wyjątkami, w ogóle byli niewidoczni i nie mieli wpływu na społeczeństwo⁴. I chociaż ta opinia może być nieco niesprawiedliwa i krzywdząca, to jednak faktycznie w prasie i literaturze pamiętnikarskiej niewiele znajdujemy informacji o dominikanach galicyjskich – o ich pracy kaznodziejskiej, działalności kulturalnej czy naukowej. Spotykamy tylko kilku zakonników, którzy mogą jedynie odzwierciedlać prawdziwą kondycję galicyjskiej prowincji Zakonu Kaznodziejskiego. Z pewnością w przyszłości należy przeprowadzić jeszcze bardziej szczegółowe badania, głównie prozopograficzne, aby móc lepiej zilustrować poziom intelektualny i kulturalny jego członków, a dzięki temu także zobaczyć, w jakim stopniu mieli oni wpływ na życie intelektualne, społeczne, polityczne i moralne mieszkańców Galicji. Dotychczasowe moje badania zarówno nad prowincjami galicyjskimi⁵, jak i nad obecnością dominikanów w życiu kulturalnym w tej prowincji monarchii habsburskiej⁶ czy nad działalnością oświatową we Lwowie⁷ jeszcze nie dały pełnego obrazu. Jednak pozwalają w jakimś stopniu stwierdzić, że faktycznie negatywna opinia o nich nie zawsze była do końca słuszna, a często była przerysowywana.

W niniejszym artykule pragnę zatrzymać się nad jednym dominikaninem, którego z pewnością możemy zaliczyć do elity intelektualnej nie tylko XIX-wiecznego Lwowa, ale także całego Królestwa Galicji i Lodomerii. Mowa o Piotrze Zachariaszu Korotkiewicz (1803-1873). O jego znaczeniu w środowisku zakonnym i kościelnym świadczyło to, że kilkakrotnie był wybierany na prowincjała dominikanów galicyjskich, łącznie kierując Prowincją św. Jacka przez 12 lat. Natomiast w społeczności

przemian politycznych i społecznych lat 1795-1830, Olsztyn 2009, *Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie*, 247; M. Janowski, *Narodziny inteligencji 1750-1831*, Warszawa 2008, *Dzieje Inteligencji Polskiej do Roku 1918*, 1; J. Jedlicki, *Błędne koło 1832-1864*, Warszawa 2008, *Dzieje Inteligencji Polskiej do Roku 1918*, 2; M. Micińska, *Inteligencja na rozdrożach 1864-1918*, Warszawa 2008, *Dzieje Inteligencji Polskiej do Roku 1918*, 3.

³ Por. T. Peciakowski, *Polowanie na intelektualistów. Rola i miejsce elity inteligencji w życiu publicznym*, [w:] *Społeczeństwo, edukacja, praca*, red. W. Warzywoda-Kruszyńska, Łódź 2014, s. 73-88.

⁴ Wystarczy zobaczyć broszurę anonimowego autora (podpisanego pseudonimem X.Y.Z.) pt. *Zakon Dominikanów w Galicji* (Berlin 1879). Zdaniem Jerzego Kłoczowskiego autorem był eksdominikanin August Nowacki (ur. 1841). Por. J. Kłoczowski, *Zakon Braci Kaznodziejów w Polsce 1222-1972. Zarys dziejów*, [w:] *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222-1972*, red. J. Kłoczowski, Warszawa 1975, s. 117.

⁵ M. Miławicki, *Prowincjałowie dominikańskiej Prowincji Galicji i Lodomerii św. Jacka. Prolegomena do badań prozopograficznych*, [w:] *Historia ludzi i miejsca. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Henrykowi Gapskiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. R. Kozyrski, Lublin 2019, s. 485-517.

⁶ Idem, „...i jest dzisiaj jednym ze światel swego zakonu w Galicji”. *Sadok Barącz a dominikanie w przestrzeni kulturalnej Galicji w XIX w.*, „Kościoł w Polsce. Dzieje i Kultura” 2020, t. 19, s. 141-181.

⁷ Idem, „Hauptschule bey den Dominikanern zu Lemberg”. *Działalność oświatowa dominikanów lwowskich w dobie zaborów*, „Rocznik Lwowski” 2020-2021, s. 139-181.

galicyjskiej intelektualny i moralny autorytet zdobył dzięki działalności kaznodziej-skiej i postawie patriotycznej. Dla wielu Polaków, szczególnie tych zaangażowanych w ruch patriotyczno-narodowy, stał się jednym z przywódców duchowych.

Postać ta wciąż jest mało znana, nie tylko w historiografii dominikańskiej, ale w ogóle polskiej. Istnieje jedynie hasło biograficzne w *Polskim słowniku biograficznym*⁸ i artykuł poświęcony jego *Mowie religijnej* wygłoszonej 24 marca 1848 r.⁹ Czasami jego osoba pojawia się w pracach poświęconych wydarzeniom 1848 r. we Lwowie¹⁰ i Centralnej Radzie Narodowej we Lwowie, do której należał¹¹. O jego zaangażowaniu w działalność Rady świadczą jej protokoły, które doczekały się wydania w 1996 r.¹² Chociażby z nich wnioskujemy, jak ważną i poważaną osobą był ów zakonnik. Wiele osób dawało świadectwo o jego postawie patriotycznej w swoich wspomnieniach¹³ lub w korespondencji¹⁴.

Warto wspomnieć, iż w Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie zachowała sięteczka z jego materiałami osobistymi i kilkoma kazaniami¹⁵. W tymże archiwum w nieuporządkowanym i nieskatologowanym jeszcze zbiorze XIX- i XX-wiecznych rękopisów znajduje się również spory plik jego kazań wygła-szanych w niedziele lub z okazji różnych świąt liturgicznych, głównie w Jarosławiu i Chomiakówce w latach 1848-1853¹⁶. Od razu należy wspomnieć, iż wśród nich

⁸ R. Świętochowski, *Korotkiewicz Piotr Zachariasz (1803-1873)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 14, Wrocław-Warszawa-Kraków 1968-1969, s. 98-99.

⁹ A. Cieślak, *Troska o jedność narodu polskiego w świetle „Mowy religijnej” Piotra Korotkiewicza OP (†1873)*, [w:] *Dominikanie o Polsce i Polakach od XIII do XX wieku*, red. T. Gałuszka, K. Matyja, Poznań 2020, s. 377-387, *Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie*, 21.

¹⁰ Zob. np. K. Ostaszewski-Barański, *Rok złudzeń (1848). Opowiadanie historyczne*, Złoczów [b.d.], s. 136, 352; P. Stebelski, *Lwów w 1848 roku. Na podstawie aktów śledczych*, „Kwartalnik Historyczny” R. 23, 1909, s. 309-310, 336, 351.

¹¹ M. Stolarczyk, *Działalność lwowskiej Centralnej Rady Narodowej*, Rzeszów 1994, s. 74, 88, 99, 102; idem, *Udział duchowieństwa rzymskokatolickiego w galicyjskiej Wiośnie Ludów. Próba charakterystyki*, [w:] *Rok 1848. Wiosna Ludów w Galicji. Zbiór studiów*, red. W. Wic, Kraków 1999, s. 60-71, *Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Prace Monograficzne*, 267.

¹² *Protokoły posiedzeń Rady Narodowej Centralnej we Lwowie (14 IV – 29 X 1848 r.)*, red. S. Kieniewicz, F. Ramotowska, Warszawa 1996 (rec.: A. Chodubski, „Archeion” 1998, 99, s. 257-261).

¹³ Zob. Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, rkps 6252/1: *Notatki do Pamiętnika Ryszarda Hermana*, s. 96; A. Józefczyk, *Wspomnienia z ubiegłych lat (Przyczynek do Historii Spisków w Galicji)*, Kraków 1881, s. 87, 91; J. Krajewski, *Tajne związki polityczne w Galicji (od r. 1833 do r. 1841)*, Lwów 1903, s. 71; J. Białynia-Chołodecki, *Białynia-Chołodeccy uczestnicy spisków, więźniowie stanu, wychodźcy*, Lwów 1911, s. 95; F. Smolka, *Zapiski z lat 1841-1848*, [w:] *Dziennik Franciszka Smolki 1848-1849 w listach do żony*, oprac. S. Smolka, Warszawa-Lublin-Lódź 1913, s. 267; K. Mochnacki, *Pamiętnik spiskowca i nauczyciela 1811-1848*, [w:] *Pamiętnik spiskowców i więźniów galicyjskich w latach 1832-1846*, oprac. K. Lewicki, Wrocław 1954, s. 143, 153; H. Bogdański, *O tajnych politycznych związkach w Galicji od roku 1832 do roku 1841*, [w:] *Pamiętnik spiskowców...*, s. 69; idem, *Pamiętnik 1832-1848*, wyd. A. Knot, Kraków 1971, s. 172-173; A. Batowski, *Diariusz wypadków 1848 roku*, oprac. M. Tyrowicz, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1974, s. 143, 145, 164-166.

¹⁴ H. Schmitt, *Listy do żony (1845-1880)*, oprac. S. Kieniewicz, Wrocław 1961, s. 89, 250, 254, 483-484, 540, 544-545.

¹⁵ Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów (dalej: APPDKr), K 36 (sygnatura tymczasowa).

¹⁶ Znajduje się on w grupie rękopisów, głównie z XIX i XX w., które jeszcze nie zostały opracowane. Składają się na nie przede wszystkim kazania różnych dominikanów. Nie posiada on jeszcze sygnatur. Rękopisy są popakowane w paczki. Kazania Korotkiewicza znajdują się w paczce nr 44. Żadnych

nie ma kazań czy mów patriotycznych. A wiemy, że takowe głosił, gdyż jedno z nich, wspomniana już *Mowa religijna*, zostało wydane drukiem¹⁷. W archiwum dominikańskim zachowało się także kilka kopii spisanego własnoręcznie przez Henryka Bogdańskiego (1804-1887)¹⁸ opracowania pt. *Niektóre historyczne opisanie, tyczące się klasztoru OO. Dominikanów we Lwowie* (napisanego w 1873 r.), w którym omówił między innymi wydarzenia z 1848 r. i zajęcie klasztoru dominikańskiego przez wojsko¹⁹. Należy podkreślić, iż przez wiele lat ściśle współpracował on ze lwowskimi zakonnikami, administrując ich majątkami ziemskimi, ale też konspirując z niektórymi z nich.

Zachariasz Korotkiewicz urodził się w Brzeżanach 3 września 1803 r., był synem Aleksandra (1771-1840), byłego chorążego petyhorskiego i dzierżawcy wsi Jezierna w powiecie (cyrkule) złoczowskim, oraz Eleonory Mitraszewskiej. Dwa dni później został ochrzczony w obrządku greckokatolickim w parafii unickiej w Hołhoczach w powiecie podhajeckim²⁰, jednak już jako dorosły człowiek przeszedł na obrządek łaciński w 1821 r.²¹ Kształcił się we Lwowie i z tego okresu posiadamy świadectwo ukończenia szkoły normalnej w 1815 r.²² W latach 1816-1820 uczył się w gimnazjum stanisławowskim. Z tego czasu udało mi się dotrzeć do sprawozdania tegoż zakładu z 1819 r.²³ Zachariasz był wówczas uczniem klasy pierwszej humanistycznej (czyli czwartej, po trzech klasach gramatycznych), a jego brat Apolinary (1805-1866) – klasy trzeciej gramatycznej. Przy obu podano, że pochodzili ze wsi Niegowce w powiecie kałuskim²⁴. Gimnazjum ukończył w 1820 r. Zachowało się nawet jego świadectwo szkolne z wynikami nauki, z których można wnioskować, że był bardzo

jego kazań i mów nie ma w części uporządkowanej, z której pierwszych 400 sygnatur zostało wydanych w katalogu rękopisów (por. *Katalog rękopisów bibliotecznych ze zbiorów Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie*, cz. 1: *Sygnatury 1-400*, oprac. A. Markiewicz, Kraków 2013, *Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie*, 12). Przy okazji warto wspomnieć, iż jego kazania mogą znajdować się w innych archiwach i bibliotekach, o czym może świadczyć chociażby kazanie wygłoszone na pogrzebie Karola Henryka Jerzego Ponińskiego (1789-1830), które obecnie znajduje się w Dziale Rękopisów Biblioteki Narodowej w Warszawie, w zbiorach Aleksandra Czołowskiego (zob. Biblioteka Narodowa, Archiwum Aleksandra Czołowskiego, rkps 5711 IV: P. Korotkiewicz, *Mowa przy wyprowadzeniu zwłok śp. IOX K[arola] P[onińskiego] z kościoła do kaplicy*, 1830 r., k. 5-8; to dostępne także w wersji cyfrowej: <https://polona.pl/item/mowy-pogrzebowe,NzKxNDQ0NA/0/#info:metadata> – stan na 5 V 2021).

¹⁷ Por. P. Korotkiewicz, *Mowa religijna miana w kościele OO. Dominikanów we Lwowie 24. Marca 1848 po południu* [...], Lwów 1848.

¹⁸ Por. K. Lewicki, *Bogdański Henryk*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 2, Kraków 1936, s. 191; L. Fać, *Niepokorny Henryk Bogdański – symbol epoki spisku*, „Nasz Przemysł” 2007, nr 1, s. 5-7.

¹⁹ Zob. APPDKr, Lw 497, H. Bogdański, *Niektóre historyczne opisanie, tyczące się klasztoru OO. Dominikanów we Lwowie*. Dwa kolejne egzemplarze tych samych rękopisów znajdują się pod sygnaturami: R.588 i R.589.

²⁰ *Hołhocze*, [w:] *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 3, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1882, s. 104.

²¹ APPDKr, K 36, Odpis aktu chrztu Zachariasza Korotkiewicza z 27 V 1821 r.

²² APPDKr, K 36, Świadectwo szkolne z 1815 r.

²³ Por. *Juventus Cesareo Regii Gymnasii Stanislaopoliensis e moribus et progressu in literis censa exeunte anno Domini MDCCCXIX*, [Leopoli 1819], bez paginacji.

²⁴ Por. L. Dz[iedzicki], *Niegowce*, [w:] *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 7, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1886, s. 74-75.

dobrym uczniem²⁵. Ze wszystkich przedmiotów miał ocenę „primam emineter”, czyli najlepszą²⁶. W latach 1820-1824 studiował na Uniwersytecie Lwowskim, głównie matematykę i historię. W jego spuściźnie zachowały się nawet niektóre świadectwa ze studiów²⁷. W 1824 r. wstąpił do zakonu dominikańskiego, przyjmując zakonne imię Piotr. Śluby zakonne złożył na koniec rocznego nowicjatu 13 lutego 1825 r.²⁸ We wszechnicy lwowskiej kontynuował studia – tym razem na Wydziale Teologicznym²⁹. W 1827 r. przyjął święcenia kapłańskie. W październiku 1829 r. objął urząd wikariusza klasztoru i administratora parafii w Czortkowie³⁰. W latach 1830-1834 był przełożonym klasztoru i proboszczem parafii w Bohorodczanach³¹, w latach 1834-1841 – w Podkamieniu³², a w latach 1844-1848 – tylko proboszczem parafii Bożego Ciała we Lwowie³³, w której już wcześniej pracował jako spowiednik³⁴.

Zebrani na kapitułach prowincjalnych bracia wielokrotnie wybierali go na prowincjała: pierwszy raz w 1837 r., potem na drugą kadencję w 1840 r., następnie w 1848 r. i w końcu w 1867 i 1871 r. W roku 1844 wyboru braci Korotkiewicz nie przyjął, gdyż jego kandydaturze przeciwstawili się ówczesny prymas Galicji i Lodomerii oraz metropolita lwowski ob. łac. abp Franciszek de Paula Pisztek (1786-1846)³⁵. Tak o tym zapisał współczesny mu dominikański historyk i literat Sadok Barącz (1814-1892)³⁶ w prowadzonej przez siebie kronice klasztoru podkamieńskiego:

²⁵ APPDKr, K 36, Świadectwo szkolne ukończenia drugiej klasy „humanitatis” (1 IX 1820 r.).

²⁶ O ocenach w austriackich szkołach średnich na przykładzie placówek jezuickich zob. B. Topij-Stempińska, *Uczniowie jezuickich instytucji edukacyjnych w Galicji w XIX wieku. Portret zbiorowy*, Kraków 2019, s. 226-227.

²⁷ APPDKr, K 36.

²⁸ Ibidem, Akt złożenia profesji zakonnej w języku łacińskim.

²⁹ Również zachowały się świadectwa ze studiów teologicznych na uniwersytecie we Lwowie (APPDKr, K 36).

³⁰ APPDKr, K 36, Nominacje o. Piotra Korotkiewicza na wikariusza klasztoru w Czortkowie nadania przez prowincjała Krzysztofa Dębickiego (Lwów, 27 X 1829); Nominacja o. Piotra Korotkiewicza na administratora parafii św. Stanisława BM udzielona przez arcybiskupa lwowskiego ob. łac. Andrzeja Alojzego Ankwicza (31 X 1829).

³¹ Ibidem, Nominacja o. Piotra Korotkiewicza na administratora kościoła w Bohorodczanach wydana przez abp. Andrzeja Alojzego Ankwicza (Lwów, 23 X 1831); ibidem, Nominacja o. Piotra Korotkiewicza na przeora klasztoru w Bohorodczanach przez prowincjała Jakuba Grochowskiego (Żółkiew, 14 XI 1831).

³² Ibidem, Nominacja o. Piotra Korotkiewicza na przeora klasztoru w Podkamieniu nadana przez prowincjała Jakuba Grochowskiego (25 IX 1834); ibidem, Nominacja o. Piotra Korotkiewicza na administratora parafii w Podkamieniu wydana przez administratora archidiecezji lwowskiej ob. łac. bp. Franciszka Ksawerego Zachariasiewicza (Lwów, 11 X 1834).

³³ Ibidem, Nominacja o. Piotra Korotkiewicza na proboszcza parafii Bożego Ciała we Lwowie udzielona przez metropolitę lwowskiego ob. łac. abp. Franciszka Pisztkę (Lwów, 8 X 1844).

³⁴ Ibidem, Jurysdykcja dla o. Piotra Korotkiewicza do spowiadania w parafii Bożego Ciała we Lwowie, udzielona przez metropolitę lwowskiego ob. łac. abp. Franciszka Pisztkę (Lwów, 9 IV 1842).

³⁵ Zob. B. Kumor, *Pisztek (Pištěk, Pischtek, Pieschtek) Franciszek (1786-1846)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 26, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź, s. 581-583; M.M. Beben, *Encyklopedie českých a moravských pomocných (světících) biskupů (se supplementem sídelních biskupů)*, Praha 2014, s. 125-126.

³⁶ Zob. np. M. Miławicki, „Świat ode mnie zawsze rzeczy nadzwyczajnych wymagał, a ponadto niestusznie”. O Sadok Barącz OP (1814-1892) w świetle źródeł, „Lehahayer” 2013, 2, s. 153-198. Korotkiewicz jako przeor klasztoru podkamieńskiego przyjmował go do nowicjatu. Por. APPDKr, Pk 3:

O. Przeor [Piotr Korotkiewicz – M.M.] udał się do Lwowa na kapitułę w dniu 22 lipca odprawić się mającą. Ks. Arcybiskup zesłał dnia tego Ks. Jędrzeja Ostrawskiego Infulata i Ks. Kanonika Łukasza Baranieckiego zakładając swoje „Veto”, żeby O. Piotr Korotkiewicz nie był prowincjałem. Ojcowie na pierwszej elekcji na złość Ks. Arcybiskupowi obrali go prowincjałem, a byliby się przy swoim utrzymali, gdyby sam O. Piotr Korotkiewicz był nie nastawał, żeby Ojcowie przystąpili do drugiej elekcji. Jakoż na powtórnym głosowaniu dawno ukartowany przez Ks. Arcybiskupa O. Leon Ulanowski prowincjałem obrany został³⁷.

Również cztery lata później został zmuszony przez władze kościelne do rezygnacji z urzędu prowincjałskiego. Tym razem głównym powodem było zaangażowanie zakonnika w działalność patriotyczną i polityczną. Znowu oddajmy głos Sadokowi Barączowi:

W r. 1848 wybrała kapituła prowincjalna w Żółkwi na prowincjała o. Piotra Korotkiewicza, który jednak dnia 14 XI wskutek nakazu rządowego złożyć musiał swe urzędowanie³⁸.

Od 17 sierpnia 1854 r. do połowy 1867 r. Korotkiewicz miał zakaz pełnienia funkcji w klasztorach. Przez ten czas był administratorem parafii Narodzenia NMP w Chomiakówce w dekanacie czortkowskim³⁹. W tym okresie był asygnowany do

Kronika Klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu od Roku 1800 rozpoczęta przez Księdza Sadoka Barączę i doprowadzona przez jego następców do 1943 roku, s. 36; APPDKr, Pk 37: Kronika Klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu napisana przez Ks. Sadoka Barączę, s. 25. Obie kroniki nieco się od siebie różnią: formatem i liczbą stron, a czasami także treścią, gdyż kronika o sygnaturze Pk 37 ma więcej uwag krytycznych. Czasami będę odwoływał się do obu wersji, innymi razy wyłącznie do drugiej, gdyż tylko w niej są te fragmenty – szczególnie dotyczą one opinii na temat braci i wprowadzanych reform. Kronika o sygnaturze Pk 3 jest pierwotna, o czym świadczy charakter pisma, początkowo staranny i czytelny, a w późniejszych latach coraz bardziej niestaranny, co zapewne wynikało już z wieku jej autora. Druga wersja, o sygnaturze Pk 37, od początku ma tak niestaranne pismo, jak pierwsza w ostatnich latach pisania przez Barączę. To sugeruje, że pod koniec życia Barącz zrobił kopię, w której trochę dopisał. Miał zapewne świadomość, że ta wersja nie trafiła w ręce przełożonych. Może pisał ją „do szuflady”.

³⁷ APPDKr, Pk 3: Kronika Klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu, s. 50; APPDKr, Pk 37: Kronika Klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu, s. 34.

³⁸ APPDKr, Pk 3: Kronika Klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu, s. 54; APPDKr, Pk 37: Kronika Klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu, s. 37.

³⁹ APPDKr, K 36, Jurysdykcja do spowiadania dla o. Piotra Korotkiewicza w kościele w Chomiakówce (Lwów, 23 VIII 1854). Warto podkreślić, że początkowo w 1854 r. w Chomiakówce została założona kapelania (ekspozytura) rzymskokatolicka, a trzy lata później erygowano parafię pw. Narodzenia NMP, wchodzącą w skład dekanatu czortkowskiego. Nie jest wykluczone, że powstanie jej należy wiązać z działalnością duszpasterską Korotkiewicza. Fundatorem był jednak właściciel miejscowości Walerian Podlewski, który też miał prawo patronatu. Z inicjatywy dziedzica postawiono murowany kościół pw. św. Antoniego z Padwy, który w 1867 r. nie był jeszcze konsekrowany. Prócz Chomiakówki parafia obejmowała miejscowości: Białobożnicę, Biały Potok, Byczkowce, Kalinowszczyznę, Kossów, Romaszówkę, Rydobuby, Siemiakowce i Skorodyńce. W tym czasie parafia liczyła prawie 3 tys. wiernych. Por. *Catalogus Universi Venerabilis Cleri Saecularis et Regularis Archidioeceseos Leopolitanae, R. L. pro Anno Domini MDCCCLVII*, Leopoli 1857, s. 81; *Catalogus Universi Venerabilis Cleri Saecularis et Regularis Archidioeceseos Leopolitanae, ritus latini pro Anno Domini MDCCCLXVII*, Leopoli 1867, s. 100-101;

klasztoru czortkowskiego. Po niemal 20 latach (4 lipca 1867 r.) ponownie został wybrany na prowincjała i był nim przez kolejne dwie kadencje. W trakcie sprawowania drugiej kadencji zmarł we Lwowie 23 kwietnia 1873 r.⁴⁰ Sadok Barącz w kronice odnotował:

Dnia 26 kwietnia w nocy przyniósł posłaniec z Brodów wiadomość telefoniczną o śmierci O. Piotra Korotkiewicza prowincjała zakonu. Nazajutrz wyjechał O. Przeor w towarzystwie O. Jordana Zaroślińskiego do Lwowa na pogrzeb O. Prowincjała. Udział brały wszystkie zakony. O. Marcin Czerwiński przeor Karmelitów lwowskich prześlizgnie przemawiał w kościele. Ks. Arcybiskup Wierchlejski odprawił kondukt, a Ks. Józef Nowakowski, opat żółkiewski odprowadził zwłoki na cmentarz łyżczakowski. Dnia tegoż samego odprawiliśmy tu żałobne nabożeństwo za duszę O. Prowincjała⁴¹.

Jego działalność na urzędzie prowincjałskim wymaga jeszcze badań, tym bardziej że posiadamy wiele źródeł proveniencji zakonnej z tego czasu. Przez kilka lat obok urzędu prowincjałskiego Korotkiewicz pełnił również funkcję przeora klasztoru w Podkamieniu i stąd zarządzał całą prowincją (dopiero trzy ostatnie lata drugiej kadencji kierował nią ze Lwowa)⁴². Należy też podkreślić, iż to właśnie ten prowincjał zabiegał u Nadwornej Komisji Szkolnej o umożliwienie dominikanom żółkiewskim prowadzenia szkoły normalnej (*Normalschule*), którą zakonnicy kierowali przez kilka dekad⁴³. Zresztą należy nadmienić, że już nieco wcześniej bracia lwowscy prowadzili szkołę główną we Lwowie, zwaną „dominikańską”⁴⁴. Korotkiewicz stał też w obronie swojego i innych zakonów, które władze austriackie zamierzały skasować. Wątek ten pojawi się jeszcze w niniejszym artykule, gdyż wspomniany temat podejmował on również na forum publicznym, zwłaszcza na posiedzeniach Centralnej Rady Narodowej we Lwowie.

B.R. Chomiakówka, [w:] *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 1, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1880, s. 628 (interesująca mnie miejscowość jest omówiona pod numerem 4).

⁴⁰ Por. APPDKr, Pk 3: Kronika Klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu, s. 125; APPDKr, Pk 37: Kronika Klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu, s. 83; S. Barącz, *Rys dziejów zakonu kaznodziejskiego w Polsce*, t. 1, Lwów 1861, s. 361-363. Robert Świętochowski (*Korotkiewicz Piotr...*, s. 98) podaje, że Korotkiewicz wygłosił kazanie na pogrzebie wybitnego historyka i pracownika Ossolineum Karola Szajnochy. Msza pogrzebowa miała miejsce w kościele OO. Bernardynów we Lwowie 31 stycznia 1868 r. Jednak według Józefa Gustawa Krajewskiego (*Karol Szajnocha w setną rocznicę urodzin 1818-1918*, Lwów 1918, s. 39, *Biblioteka Macierzy Polskiej*, 110) i Klemensa Kantackiego (*Żywot Karola Szajnochy*, [w:] *Dzieła Karola Szajnochy*, t. 10: *Dwa lata dziejów naszych (dokończenie)*. *Żywot Karola Szajnochy*, Warszawa 1878, s. 416) wówczas kazanie wygłosił karmelita Marcin Czerwiński. Obaj autorzy przytaczają nawet fragmenty tego kazania.

⁴¹ APPDKr, Pk 3: Kronika Klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu, s. 145; APPDKr, Pk 37: Kronika Klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu, s. 83.

⁴² S. Barącz, *Dzieje klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu*, Tarnopol 1870, s. 324-325.

⁴³ Idem, *Pamiętki miasta Żółkwi*, Lwów 1877, s. 184.

⁴⁴ Por. np. R. Pelczar, *Szkoły główne w Galicji w latach 1775-1873*, Rzeszów 2021, *passim*, *Galicja i jej Dziedzictwo*, 26. Szerzej zob. M. Miławicki, „*Hauptschule bey den Dominikanern zu Lemberg*”..., s. 137-179.

Piotr Korotkiewicz wyróżniał się przede wszystkim jako kaznodzieja. Był popularny w Galicji, tym bardziej że w jego kazaniach często pojawiały się wątki patriotyczne. Ukoronowaniem jego działalności kaznodziejskiej było otrzymanie szanownego tytułu kaznodziei generalnego w 1834 r.⁴⁵ Tego roku też został przeorem w Podkamieniu. Sadok Barącz, wspominając w kronice o objęciu przez niego tego urzędu 14 listopada, zaznaczył, że nowy przełożony słynął „z wymowy kaznodziejskiej i dobroci serca”⁴⁶. Józef Sebastian Pelczar wymienia go wśród wybitnych kaznodziejów dominikańskich w XIX w., których lista nie była długa. Ten historyk kaznodziejstwa polskiego podaje dwa najważniejsze kazania Korotkiewicza, które ukazały się drukiem. Pierwsze nosi tytuł *Mowa religijna miana w kościele OO. Dominikanów we Lwowie 24 Marca 1848 po południu* i podejmuje kwestie patriotyczne, zachęcając wiernych do zgody i wspólnej pracy na rzecz ojczyzny i narodu. Drugie kazanie dotyczy Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny i wygłoszone zostało w 1850 r., trzy lata przed ustanowieniem dogmatu. Broszura z kazaniem została wydana jako cegiełka na odbudowę zgorzałego dominikańskiego kościoła Świętej Trójcy w Krakowie⁴⁷. W swoich kazaniach o zabarwieniu historiozoficznym Korotkiewicz zwalczał racjonalizm, laicyzm i ateizm.

Korotkiewicz szczególnie znany jest z działalności polityczno-patriotycznej, którą prowadził we Lwowie w 1848 r.⁴⁸ Wraz z rodzonymi braćmi Apolinarym i Aleksandrem, krewnym Tomaszem Białynią-Chołoddeckim (1813-1880) i szwagrem Ryszardem Hermanem (1804-1862)⁴⁹ oraz przeorem klasztoru lwowskiego Dalmacym Ufryjewiczem (1812-1882)⁵⁰ stworzyli grupę, która spotykała się albo w klasztorze lwowskim, albo w folwarkach należących do tego konwentu. Ważnym miejscem spotkań stał się majątek we wsi Zarudzie⁵¹, którą od klasztoru dzierżawił brat Ryszarda Hermana – Florian. Tak o tym pisał Józef Białynia-Chołoddecki (1857-1934), który

⁴⁵ S. Barącz, *Dzieje klasztoru WW. OO. Dominikanów...*, s. 324.

⁴⁶ APPDKr, Pk 3: Kronika Klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu, s. 34; APPDKr, Pk 37: Kronika Klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu, s. 24.

⁴⁷ P. Korotkiewicz, *Kazanie na uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, miane w kościele parafialnym OO. Dominikanów w Czortkowie [...]*, Lwów 1850.

⁴⁸ Szerzej o źródłach do rewolucji 1848 r. zob. M. Tyrowicz, *Źródła do dziejów rewolucji 1848 r. w Galicji (Przegląd niewyzyskanych rękopisów i archiwaliów)*, „Roczniki Humanistyczne” 1949, t. 1, s. 303-319.

⁴⁹ O pokrewieństwach i koligacjach tych rodzin zob. J. Białynia-Chołoddecki, *Białynia-Chołoddecki uczestnicy spisków...*, *passim*.

⁵⁰ APPDKr, R 800: Catalogus Patrum et Fratrum Sacri Ordinis Praedicatorum in Polonia, Russia et Magno Ducatu Lithuania mortuorum. Conscriptus per Fr. Sadocum Barącz O. Pr. 1887, s. 307.

⁵¹ Dominikanie lwowscy wieś tę otrzymali od szlachcica Beńka z Żabokruk na początku XV w. Por. T.M. Trajdos, *Uposażenie klasztoru dominikanów lwowskich w średniowieczu*, „Nasza Przeszłość” 1999, nr 91, s. 50; M. Miławicki, *Klasztor jako instytucja gospodarza. Działalność gospodarza dominikańskiego klasztoru Bożego Ciała we Lwowie w okresie międzywojennych (na podstawie „Memoriału gospodarczego za lata 1930-1933”)*, [w:] Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura. Studia z dziejów Lwowa, t. 7: Urzędy, urzędnicy, instytucje, red. K. Karolczak, Ł.T. Sroka, Kraków 2010, s. 493, *Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Prace Monograficzne*, 560.

w młodości był pod opieką dominikanina, mieszkał w klasztorze lwowskim w latach 1868-1871⁵² i osobiście zapewne słyszał o tych wydarzeniach:

Zasobny klasztor OO. Dominik[an]ów dostarczał niezgorsza środków do goszczenia licznych sprzysiężonych, jacy pod pozorem bądź to pokrewieństwa, bądź rozrywek i zabaw spieszyli do podolskiej miejscowości. Co prawda bawili się ochoczo zebrani, uginęły stoły pod jadem i napojami, lecz poza tym kryły się cele patriotyczne; uczestnicy zjazdów konspirowali. Trudno wyliczyć cały zastęp młodszych i starszych towarzyszków ówczesnych narad w Zarudziu. Wielka część ich zapełniła cele więzienia śledczego i kazamaty Grajgóry. Spotykali się tam obok Piotra, Apolinarego i Aleksandra Korotkiewiczów, Rechkrona i Hermanów, Antoni Beaupré, Wawrzyniec Lipski, Henryk Kamieński, Zenon Zawirski, Henryk Schmitt, prawa ręka Teofila Wiśniowskiego, starszy znacznie od nich wiekiem Albert Chołodecki, Tomasz Chołodecki, Karol Wierzejski, właściciel Urłowa i Chrabużny, rejent Adolf Wodnicki i w[ielu] i[nnych], a należał do spiskowców, także i Dyonizy Chołodecki. Od czasu do czasu jawił się w ich gronie Teofil Wiśniowski [...]. Sprzysiężeni gniazda zarudzkiego wytrwali na posterunku, a z chwilą wybuchu lutowej rewolucji wyruszyła z Zarudzia jedna z tych nielicznych drużyn, które stawiały się na dzień 21. lutego 1846 do apelu przy karczmie „Krağła” obok Narajowa i przepłoszyły stojący tamże załogą oddział huzarów. Po niefortunnej wyprawie na Narajów zapełniły się więzienia obwinionymi, poszlakowanymi i podejrzanymi, a znany z służbistości wobec rządu austriackiego Polak-renegat starosta cyrkularny w Złoczowie, gubernialny radca Piotr Andrzejowski hulał swobodnie po całym obwodzie. Mieszkańcy i goście Zarudzia ujrzeli się naturalnie pierwsi w murach więzienia, nie wyłączając dworskiej i prywatnej służby⁵³.

Zarówno Korotkiewicz, jak i wielu jego współbraci zakonnych, a także kapłanów diecezjalnych i z innych zakonów, identyfikowali się z postulatami zawartymi w tzw. adresie lwowskim z 18 marca 1848 r. I chociaż wśród jego sygnatariuszy nie było żadnego duchownego, to już w gronie delegacji przekazującej ten dokument gubernatorowi Galicji Franzowi Stadionowi (1806-1853)⁵⁴ znalazł się przeor domi-

⁵² Por. P. Sierżęga, *Józefa Białyni Chołodeckiego portret własny*, [w:] *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.*, t. 1, red. J. Maternicki, Rzeszów 2004, s. 209.

⁵³ [J. Białynia-Chołodecki] W. Ćwik, *Z minionej doby. Kilka wspomnień na tle zapisków prywatnych*, Lwów 1903, s. 28-29; J. Białynia-Chołodecki, *Białynia-Chołodeccy uczestnicy spisków...*, s. 95-96. Wyprawę na Narajów ów autor omówił w innej swojej publikacji. Zob. idem, *Przyczynek do dziejów wyprawy na Narajów r. 1846. (Protokół, spisany w lwowskim sądzie kryminalnym w czasie od 23 marca do 12 lipca 1846 z Tomaszem Białynią Chołodeckim – uczestnikiem sprzysiężenia, dowódcą jednej z rot, poprowadzonych do ataku pod Narajów przez Teofila Wiśniowskiego)*, Lwów 1910; por. także S.S. Nicieja, M. Patelski, *Rok 1846 we Lwowie. Stracenie Kapuścińskiego i Wiśniowskiego i ich kult we Lwowie*, [w:] *Rok 1846 w Galicji. Ludzie, wydarzenia, tradycje. Zbiór studiów*, red. M. Śliwa, Kraków 1997, s. 84-89, *Wyzsza Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Prace Monograficzne*, 224.

⁵⁴ Polityk i urzędnik austriacki, w latach 1841-1846 gubernator Pobrzeża, potem w latach 1847-1848 gubernator Galicji, w końcu w latach 1848-1849 – austriacki minister spraw wewnętrznych i minister edukacji. Por. S. Grodziski, *W Królestwie Galicji i Lodomerii*, Kraków 1976, s. 187-192; S. Lippert, *Stadion-Warthaussen Franz*, [w:] *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950*, Bd. 13, Hrsg. H. Grössing, Wien 2003-2007, s. 69.

nikanów lwowskich o. Dalmacy Ufryjewicz, mający przeszłość patriotyczną. Korotkiewicz niemal od razu rozpoczął działalność publiczną. Jego podpis znalazł się na drugim adresie z 31 marca, noszącym miano „Deputacji z krajów austriacko-polskich”, w którym domagano się osobistego spotkania z cesarzem. Wraz z większością sygnatariuszy Korotkiewicz pojawił się na dworze cesarskim w Wiedniu, gdzie w imieniu całej delegacji pismo odczytał książę Jerzy Henryk Lubomirski (1817-1872)⁵⁵, pełniący wówczas funkcję kuratora Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Niestety mimo serdecznego przyjęcia delegacji przez cesarza starania spełzyły na niczym⁵⁶. 1 maja biskupi Józef Grzegorz Wojtarowicz (1791-1875)⁵⁷ z Tarnowa i Franciszek Wierchlejski (1803-1884)⁵⁸ z Przemyśla, kanonicy lwowscy Antoni Manastyrski (1803-1890)⁵⁹ i Juliusz Gałdecki (1804-1869)⁶⁰, kanonik tarnowski Michał Król (1793-1879)⁶¹, prefekt seminarium duchownego ob. łac. we Lwowie ks. Roman Zubrzycki (1818-1866)⁶² oraz dwóch dominikanów Korotkiewicz i Ufryjewicz w imieniu duchowieństwa rzymskokatolickiego wystosowali odezwę do Rady Narodowej we Lwowie, wyrażając swój patriotyzm i chęć wspierania idei narodowych, ale z poszanowaniem pokoju i uznaniem władzy austriackiej⁶³. Marian Stolarczyk podkreśla nawet, że to właśnie ci dwaj dominikanie stali się dla pozostałych natchnieniem do zaangażowania się w sprawę polską⁶⁴.

⁵⁵ Szerzej na jego temat zob. np. W.T. Wiśłocki, *Jerzy Lubomirski 1817-1872*, Lwów 1928; M. Tyrowicz, *Lubomirski Jerzy Henryk (1817-1872)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 18, Wrocław-Warszawa-Kraków 1973, s. 25-26.

⁵⁶ J. Starkel, *Rok 1848*, Lwów 1899, s. 94 (autor przytacza znaczne passusy tego pisma); K. Malczyński, T. Mańkowski, F. Pohorecki, M. Tyrowicz, *Lwów i Ziemia Czerwieńska*, Lwów [b.d.], s. 191; Ł.T. Sroka, *Rada Miejska we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej 1870-1914. Studium o elicie władzy*, Kraków 2012, s. 64, *Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Prace Monograficzne*, 621.

⁵⁷ Zob. np. B. Kumor, *Proces informacyjny ks. Józefa Grzegorza Wojtarowicza na biskupstwo tarnowskie (1840)*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1978, t. 25, z. 1, s. 153-162; A. Jedynak, *Z chłopskiej zagrody na biskupią stolicę. Biskup Józef Grzegorz Wojtarowicz (1791-1875). Ordynariusz tarnowski (1840-1850)*, Tuchów 1998.

⁵⁸ T. Aleksander, *Życie i działalność kościelna arcybiskupa Franciszka Ksawerego Wierchlejskiego (1803-1884)*, „Rocznik Sądecki” 2011, 39, s. 128-147.

⁵⁹ Por. S.S. Nicieja, *Cmentarz Łyczakowski we Lwowie w latach 1786-1986*, Wrocław 1988, s. 353; idem, *Ogród snu i pamięci. Dzieje Cmentarza Łyczakowskiego we Lwowie i ludzi tam spoczywających w latach 1786-2010*, [Opole 2010], s. 379; J. Wołczański, *Katalog grobów duchowieństwa rzymskokatolickiego, grekokatolickiego i ormiańskokatolickiego na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie*, „Nasza Przeszłość” 1997, nr 87, s. 344.

⁶⁰ W literaturze historycznej czasami błędnie podawane jest jego imię Julian.

⁶¹ B. Kumor, *Król Michał*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 15, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970, s. 358-359; F. Stopniak, *Król Michał (1798-1879)*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 2, red. H.E. Wyczawski, Warszawa 1982, s. 438; A. Nowak, *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786-1985*, t. 1: *Biskupi i kanonicy*, Tarnów 1999, s. 112-114.

⁶² Zmarł na cholerę w Śniatynie. Był stryjcem znanego architekta lwowskiego Jana Sasa Zubrzyckiego. Por. J. Sas Zubrzycki, *Różaniec wspomnień rodzinnych*, Lwów 1930, s. 34.

⁶³ Tekst w: J. Ziółek, *Stanowisko duchowieństwa galicyjskiego wobec wypadków 1848 roku (dwa mało znane pisma)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1980, nr 40, s. 190-194.

⁶⁴ M. Stolarczyk, *Udział duchowieństwa rzymskokatolickiego w galicyjskiej Wiośnie Ludów...*, s. 61.

Dominikański kościół Bożego Ciała stał się miejscem odprawiania nabożeństw patriotycznych, podczas których kaznodzieje krzewili w społeczeństwie polskim ideę niepodległości narodu i sprawę równości wobec prawa, a przede wszystkim podkreślali słusność polskich dążeń niepodległościowych. Na ambonie dominikańskiej stało wielu kapłanów, jak chociażby bardzo wówczas popularni mówcy: ks. Roman Zubrzycki czy pochodzący z rodziny ormiańskiej jezuita ks. Karol Antoniewicz (1807-1852)⁶⁵. Ale wielką sławę i pogłos wśród lwowian zdobywał Korotkiewicz, który wprost nawoływał do wzięcia udziału w rewolucji.

Po ogłoszeniu przez Sejm Ustawodawczy w Wiedniu konstytucji z 25 kwietnia 1848 r. prowincjał Korotkiewicz i przeor Ufryjewicz weszli w skład Centralnej Rady Narodowej we Lwowie. Pierwszy zasiadał w Wydziale Komisarzy, a drugi – w Wydziale Duchownym i Naukowym⁶⁶. Rada proponowała nawet, aby o. Dalmacego mianować ministrem oświaty, jednak później od tego wniosku odstąpiła⁶⁷. Należy jednak podkreślić, że w Centralnej Radzie Narodowej działało znacznie więcej duchownych, wśród których znalazł się chociażby biskup przemyski Franciszek Wierchlejski, poseł na Sejm Ustawodawczy w Wiedniu i Kromieryżu (25 lipca 1848 – 7 marca 1849)⁶⁸, a od 1860 r. metropolita lwowski ob. łac.

To właśnie podczas jednej z sesji Centralnej Rady Narodowej Korotkiewicz wypowiedział słowa, które zamieściłem w tytule artykułu. Warto jednak podać nieco dłuższy fragment:

Każdego obywatela jest obowiązkiem poświęcać się dla ojczyzny, a tym bardziej zakonnika – Ja nie znam Ojczyzny jak Polska, w jej zmartwychwstanie wierzę jak w Boga. I wiem, że chociaż upadła, chociaż się zwlekają nadzieje, znów świetną, jak była, powstanie⁶⁹.

Na uroczystym posiedzeniu Rady, które odbyło się 29 kwietnia 1848 r., Korotkiewicz witał powracających do kraju emigrantów. Zabiegał również o to, aby w skład Rady weszli wójtowie i gospodarze wiejscy. Nawet miało miejsce przywitanie przez niego chłopów w Radzie, ale demokraci doszli do wniosku, że ze względów finansowych powinni oni działać tylko w lokalnych radach narodowych. W przededniu zniesienia pańszczyzny w Galicji napięcie społeczne było tak duże, że groziło rozruchami. Na wniosek właśnie Korotkiewicza biskupi wystosowali listy pasterskie mające na celu uspokojenie nastrojów i burzących się umysłów. Potem on i ks. Roman

⁶⁵ Zob. np. I. Polkowski, *Wspomnienie o życiu i pismach ks. Karola Antoniewicza*, Warszawa 1861; J. Badeni, *Ksiądz Karol Antoniewicz Tow. Jez.*, Kraków 1896; F. Ziejka, *Przedziwne losy Karola Antoniewicza, polskiego Ormianina ze Lwowa*, [w:] *Polscy Ormianie w drodze do niepodległej Polski. Materiały z konferencji naukowej Kraków, 9-10 października 2018 r.*, red. S. Dziedzic, J. Paluch, Kraków 2018, s. 69-91; B. Leszczyńska, „W Krzyżu – miłości nauka...”. *Życie i twórczość ks. Karola Antoniewicza SJ (1807-1852)*, Kraków 2017.

⁶⁶ Por. A. Knot, *Miscellanea źródłowe do dziejów 1848 r. w Galicji*, „Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»” 1948, t. 3, nr 1, s. 206.

⁶⁷ Por. P. Stebelski, *op. cit.*, s. 351.

⁶⁸ Por. J. Buszko, *Polacy w parlamencie wiedeńskim 1848-1918*, Warszawa 1996, s. 350.

⁶⁹ *Protokoły posiedzeń Rady Narodowej Centralnej we Lwowie...*, s. 196.

Zubrzycki wystosowali w imieniu Rady apel do szlachty z prośbą o rezygnację z zażegłości pańszczyźnianych. Obaj duchowni starali się pozyskać chłopów dla sprawy pojednania szlachecko-chłopskiego i dla sprawy narodowej. Ponieważ po dekreście cesarskim znoszącym pańszczyznę nadal dochodziło do konfliktów między dworem a wsią, Korotkiewicz podjął się obowiązków sędziego pokoju i sędziego polubownego. Dominikanie lwowscy sami dali przykład i znieśli pańszczyznę w swoich dobrach we wsi Zarudce⁷⁰.

Gdy w 1848 r. liberalne koła wiedeńskie zamierzały przeprowadzić kasatę klasztorów, Korotkiewicz stanął w obronie zakonów. 8 września 1848 r. podczas sesji Centralnej Rady Narodowej, kiedy debatowano o dalszym losie klasztorów, z przekonaniem mówił o roli zakonów:

Mówić mi wypada ze stanowiska drażliwego – bowiem jestem zakonnikiem – i za utrzymaniem klasztorów głos podnoszę. Czy klasztory są pożyteczne i czy odpowiadają życiu narodowemu? Odpowiedź na to zamilczam, jeżeli wniosek mój jest sprawiedliwy, znajdzie popieraczy, w przeciwnym zaś razie upadnie⁷¹.

Kontynuował, że nie zna on klasztorów, „które by nie odpowiadały celom ludzkości”, a to poprzez posługę wobec chorych albo nauczanie młodzieży, nie pomijając tych samych zadań, które wypełniają duchowni diecezjalni. Apelowal, aby Rada zachęciła posłów do obrony zakonów:

Pomnijcie na to, Obywatele, że i zakonnicy mieli Jasińskich, i na to, że car nawet w tzw. Kongresówce majątki klasztorne ocalił; nie ufajcie liberałom niemieckim, bo oni kryją pod płaszczykiem wolności własne swe zyski, i już zdaje mi się przekonali nas dostatecznie o tym na Sejmie Frankfurckim. Ja się sprzeciwiam zupełnie zniesieniu klasztorów i wnoszę do Rady Narodowej, aby wskazała posłom naszym stanowisko, z którego bronić mają zatrzymania klasztorów, po wtóre, aby pozwolił zbierać podpisy w kraju za petycją⁷².

W kasacie klasztorów Korotkiewicz dopatrywał się tego, że niektórzy deputowani parlamentu wiedeńskiego przez przejęcie majątków klasztornych chcieli „dług państwa austriackiego umorzyc”⁷³. Zdaniem dominikanina sprawa kasaty zakonów może być rozpatrywana tylko przez Sejm Krajowy. Uważał, że liberałowie

[...] dość majątków naszych już zabrali, resztę wypada nam i trzeba chronić od rozbięcia [...] i jeśli będziemy opierać się temu zaborowi, cienie praorców naszych błogosławić nam będą⁷⁴.

⁷⁰ Por. S. Kieniewicz, *Sprawa włościańska w Galicji w 1848*, „Przegląd Historyczny” 1948, nr 38, s. 35.

⁷¹ *Protokoły posiedzeń Rady Narodowej Centralnej we Lwowie...*, s. 195.

⁷² *Ibidem*, s. 196.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ *Ibidem*.

Sam zresztą podjął się zbierania podpisów pod petycją, aby Wiedeń nie doprowadził do likwidacji zakonów w swojej monarchii. Dnia 20 września 1848 r. w liście do swoich współbraci zakonnych z prowincji galicyjskiej pisał o potrzebie zbierania podpisów od obywateli⁷⁵. Zalecenie to szczególnie kierował do przełożonych klasztorów. Ale jednocześnie zachęcał:

Starajcie się przez życie wasze udowodniać, że jesteście pożytecznymi Kościoła Ś[więtego] sługami i życzliwymi obywatelami kraju, którego przodkowie uposażyli domy⁷⁶.

Ciekawe, że ta sama Rada i należący do niej duchowni z jednej strony stanęli w obronie klasztorów, a z drugiej wystosowali postulat do Metropolitalnego Konsystorza Lwowskiego o jak najszybsze wydalenie jezuitów z ich domów, odebranie im kościołów i parafii, co też się stało⁷⁷. Przy okazji warto podkreślić, iż Korotkiewicz jako prowincjał osobiście zaangażował się w spór z prowincjałem jezuitów Mikołajem Baworowskim (1796-1887)⁷⁸ o klasztor poddominikański w Łańcucie⁷⁹.

Gdy Rada Narodowa została zdelegalizowana przez gubernatora Galicji hrabiego Franza Stadiona, jej nielegalne spotkania odbywały się m.in. w klasztorze Bożego Ciała⁸⁰. Gdy jednak wyszło na jaw, że Centralna Rada Narodowa nadal spotyka się w murach dominikańskich, gubernator nakazał zakonnikom opuścić klasztor, który zajęło wojsko. Zdaniem Henryka Bogdańskiego pokierowane to było „tylko złością i zemstą gubernatora”⁸¹. Miało to miejsce pod koniec maja 1848 r., już za prowincjalatu Leona Ulanowskiego (1799-1857)⁸². Bogdański we wspomnianym rękopisie dokładnie przedstawia bezpośrednie okoliczności reakcji gubernatora Stadiona:

To dozwoleń na obrady w klasztorze wbrew ogłoszonemu zakazowi rozgniewało gubernatora, któren tylko czyhał na sposobność, aby się pomścić na dominikanach, i ta

⁷⁵ W Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie, w zespole klasztoru dzikowskiego (tarnobrzeskiego), zachowała się petycja o zachowanie klasztorów w Galicji, podpisana przez 53 mieszkańców okręgu dzikowskiego. Por. APPDKr, Tb 6: Podpisy tych obywateli z okręgu dzikowskiego w rzeszowskim cyrkule w Galicji położonego, którzy sobie życzą zatrzymania klasztorów w ogólności, a klasztoru XX. Dominikanów w szczególności.

⁷⁶ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (dalej: ЦДІАУЛ), ф. 851: Римо-католицький домініканський монастир та парафіяльний уряд, м. Золотий Потік, оп. 1, спр. 22, s. 1-2 (jego odpis w: ibidem, ф. 851, оп. 1, спр. 11, k. 16r).

⁷⁷ S. Załęski, *Jezuici w Polsce*, t. 5, cz. 2: *Jezuici w Polsce porozbiorowej. 1820-1905*, Kraków 1906, s. 736.

⁷⁸ Por. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1996*, oprac. L. Grzebień, Kraków 1996, s. 31.

⁷⁹ Szerzej zob. S. Załęski, *op. cit.*, s. 712-714.

⁸⁰ Por. *Protokoły posiedzeń Rady Narodowej Centralnej we Lwowie...*, s. 33, 35; A. Batowski, *op. cit.*, s. 143, 145, 164-166; S. Schnür-Pepłowski, *Z przeszłości Galicji (1772-1862)*, Lwów 1895, s. 519; P. Stebelski, *op. cit.*, s. 309.

⁸¹ APPDKr, Lw 497, s. 83.

⁸² K. Gabryel, *Ulanowski Leon (1799-1857), dominikanin, autor prac o obrazie M.B. w lwowskim kościele Bożego Ciała*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 4, red. H.E. Wyczawski, Warszawa 1983, s. 369-370; S. Brzozecki, *Ulanowski Leon OP*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 19, Lublin 2013, kol. 1316.

sposobność prędko mu się rozwinęła. Był w klasztorze aspirant na braciszka nazwiskiem Reźny, pijak i bardzo niespokojny człowiek. Prowincjał ówczesny ks. Leon Ulanowski, widząc w takim nabytku dla zakonu tylko szkodę i hańbę, oddał go z klasztoru z oświadczeniem, że go nie przyjmie na braciszka i dłużej w klasztorze nie będzie cierpiał. Ten rozżłoszczony poszedł do gubernatora i nakłamał, że się w klasztorze ukrywa sto polskich wychodźców, i że zakonnicy dopomagają do podkopania się od strony klasztoru pod rządową zbrojownię, tuż przy klasztorze stojącą, by zabrać z niej broń, która przeciw rządowi użytą być ma⁸³.

Dalej Bogdański przytacza dłuższą relację wspomnianego prowincjała, który osobiście musiał zmierzyć się z sytuacją. Swoją drogą, warto podkreślić, iż te fragmenty godne są wydania, do tej pory bowiem nie były wykorzystane w literaturze naukowej.

Korotkiewicz nie poddawał się, nadal nawoływał do rewolucji. O jego znaczeniu politycznym i popularności może świadczyć również to, że 8 października 1848 r. został wybrany do Wydziału Miejskiego⁸⁴. Tego samego dnia o wyborze powiadomił go jeden z członków Rady Miejskiej Lwowa – Kasper Boczkowski (1800-1873)⁸⁵.

W czasie walk ulicznych, które miały miejsce w dniach 1-3 listopada 1848 r. – jak podaje Piotr Stebelski – zakonnik rzekomo osobiście strzelał z okien klasztoru do wojska austriackiego⁸⁶.

Po stłumieniu powstania, dnia 7 listopada 1848 r., Korotkiewicz został zmuszony do złożenia dymisji i udania się do Czortkowa. O politycznych powodach tej decyzji mówi pochodząca z tamtych czasów notatka, która została zamieszczona w schematyzmie prowincji galicyjskiej zakonu z tego roku:

Tenże Prowincjał Korotkiewicz suspendowany został na żądanie Instancji wojskowej po bombardowaniu przez Austriaków Lwowa nad dniu [sic!] 2 i 3 list[opada] [1]848 i Dekretem Konsystorza Lwow[skiego] ob[rządku] łac[ińskiego] z dnia 13go listop[ada] do Li 25 i5 [sic!] – urzędowanie polecono Wikaremu Prowincji Hipo[litowi] Przesłowskiemu, którą to zmianę ogłosił Wikariusz pismem z dnia 17go list[opada] 1848⁸⁷.

⁸³ APPDKr, Lw 497, s. 86.

⁸⁴ Por. P. Stebelski, *op. cit.*, s. 310.

⁸⁵ APPDKr, K 36, Pismo Kaspera Boczkowskiego do ks. Piotra Korotkiewicza (Lwów, 8 X 1848). Od 1848 r. do końca swojego życia Kasper Boczkowski zasiadał w Radzie miasta Lwowa, był też współzałożycielem Centralnej Rady Narodowej. W 1872 r. otrzymał tytuł honorowego obywatela miasta Lwowa. Szerzej o nim zob. np. Kasper Boczkowski (*Wspomnienie pośmiertne*), „Gazeta Narodowa” 1873, nr 74 z 25 III, s. 2; L.G. Dziubiński, *Poczet prezydentów i obywateli honorowych miasta Lwowa*, [w:] *Miasto Lwów w okresie samorządu 1870-1895*, Lwów 1986, s. 701 (oddzielna nadbitka tego artykułu, s. 17); Ł.T. Sroka, *op. cit.*, s. 63, 208, 217-218, 252.

⁸⁶ P. Stebelski, *op. cit.*, s. 336.

⁸⁷ Egzemplarz tego schematyzmu wydany razem z dyrektorium liturgicznym prowincji (*Directorium Divini Offici [...] Ordinis Praedicatorum pro anno Domini MDCCCXLVIII ad usum conventuum Provinciae S. Hyacinthi in Regnis Galiciae et Lodomeriae [...]*, Lwów 1847) znajduje się w APPDKr, bez sygnatury. Notatka mieści się na s. 8 części zawierającej schematyzm. Cytuje ją E. Chomentowska, *Schematyzmy zakonów męskich z ziem dawnej Rzeczypospolitej z lat 1718-1918. Studium źródłoznawcze*, Lublin 2016, s. 106, przyp. 146, *Prace Ośrodka Badań nad Geografią Historyczną Kościoła w Polsce KUL*, 14. Nie jest wykluczone, że autorem notatki był o. Albert Smarzewski (1799-1857), który wówczas odpowiadał za opracowanie katalogów prowincji.

O swojej postawie patriotycznej dominikanin przypomniał jeszcze 11 sierpnia 1869 r. podczas uroczystości 300. rocznicy unii lubelskiej, z okazji której rozpoczęto wznoszenie kopca jej imienia⁸⁸. Jak wiadomo, inicjatorem był Franciszek Smolka (1810-1899)⁸⁹, z którym dominikanin współpracował jeszcze w 1848 r. w Centralnej Radzie Narodowej we Lwowie⁹⁰. Ponieważ władze austriackie nie wyraziły zgody na wielką uroczystość, odbyła się ona w kościele dominikanów, „których klasztor – jak wspominał Józef Białynia Chołodecki – cechował w tych latach gorący patriotyzm”⁹¹. Mszę świętą celebrował przeor klasztoru lwowskiego o. Franciszek Jarzębiński (1814-1884)⁹², a prowincjał Korotkiewicz wygłosił „prześliczne okolicznościowe kazanie”⁹³. Niestety do tej pory nie udało mi się natrafić na jego treść, znam jedynie jedno omówienie, które zostało zamieszczone na łamach krakowskiego „Czasu”. Relacjonujący owe uroczystości korespondent przytoczył słowa dominikanina:

Kazanie stosowne do okoliczności miał O. Korotkiewicz. Treść kazania podaję wam w krótkości, o ile takowa utkwiała w mojej pamięci. Sz[anowny] kaznodzieja wziął za punkt wyjścia swego przemówienia znany ustęp z psalmu: „Jeżeli zapomnę o tobie Jeruzalem kochana, niech uschnie prawica moja, niech język przyschnie do ust moich”, i zachęcał

⁸⁸ Szerzej o tych uroczystościach zob. np. P. Sierżęga, *Obchody rocznicy Unii lubelskiej na terenie Galicji w 1869 roku*, [w:] *Działalność wyzwolenicza*, red. J. Hoff, Rzeszów 2001, s. 146-199, *Galicja i jej Dziedzictwo*, 15; M. Prokopowych, *Habsburg Lemberg. Architecture, Public Space, and Politics in the Galician Capital, 1722-1914*, West Lafayette 2009, s. 209-223, *Central European Studies*. Pierwszy z autorów powołuje się na korespondencję organizatorów uroczystości z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, dyrekcją policji i innymi instytucjami (ЦДІАУЛ, ф. 146: Галицьке намісництво, м. Львів, оп. 7, спр. 29), natomiast drugi z nich – na materiały związane z budową i remontem kopca Unii Lubelskiej na Górze Zamkowej we Lwowie w latach 1869-1919 (por. ЦДІАУЛ, ф. 165: Крайовий комітет, м. Львів, оп. 5, спр. 110). Do pierwszej nie miałem dostępu. W drugiej natomiast, z którą mogłem zapoznać się dzięki życzliwości dr. Adama Świątka (za co w tym miejscu serdecznie mu dziękuję), nie ma żadnych wzmianek o Korotkiewicz.

⁸⁹ Zob. np. A. Bieńkowski, *Franciszek Smolka (1810-1899)*, [w:] *Album biograficzne zasłużonych Polaków i Polek wieku XIX*, Warszawa 1901, s. 438; J. Białynia-Chołodecki, *Franciszek Smolka*, Lwów 1913; T. Woner, *Franciszek Smolka 1810-1899*, „Palestra” 1973, 17, nr 10 (190), s. 88-91; S. Kieniewicz, *Smolka Franciszek Jan (1810-1899)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 39, Warszawa-Kraków 1999-2000, s. 314-318; idem, *Franciszek Smolka jako prezydent parlamentu w Wiedniu*, „Przegląd Historyczny” 1992, 83, z. 2, s. 267-279.

⁹⁰ Por. F. Smolka, *Zapiski z lat 1841-1848...*, s. 267, 273.

⁹¹ J. Białynia-Chołodecki, *Franciszek Smolka...*, s. 60.

⁹² Jarzębiński potem zastąpił Korotkiewicza na urzędzie prowincjałskim i pełnił go przez trzy kadencje. Por. M. Miławicki, *Prowincjałowie dominikańskiej Prowincji Galicji i Lodomerii św. Jacka...*, s. 514.

⁹³ J. Białynia-Chołodecki, *Franciszek Smolka...*, s. 60; por. także: *Obchód 300 letniej rocznicy unii lubelskiej*, „Dziennik Lwowski” 1869, 3, nr 194 z 12 VIII, s. 1; S. Rachwał, *Kopiec Unii Lubelskiej we Lwowie (1869-1919)*, Lwów 1919, s. 8, *Wydawnictwo Rady Parafialnej Parafii św. Andrzeja, Klasztor oo. Bernardynów we Lwowie*, 3; S. Schnür-Pepłowski, *Obrazy z przeszłości Galicji i Krakowa (1772-1858)*, cz. 1: *Lwów i Lwowianie*, Lwów 1896, s. 79-80; A. Świątek, *Gente Rutheni, nazione Poloni. Z dziejów Rusinów narodowości polskiej w Galicji*, Kraków 2014, s. 357, *Studia Galicyjskie*, 3. Nieznany autor (podpisany tylko inicjałem P) artykułu pt. *Kraje polskie pod rządem austriackim*, zamieszczonego w krakowskim „Włościaninie” (nr 5 z 1 IX 1869, s. 39), błędnie podał, że podczas uroczystości kazanie miał prowincjał Żak, który – jak czytamy – „głównie położył nacisk na »potrzebę zgody między Polakami i Rusinami«”. Potem informacja ta została powtórzona w: *Obchód 300 letniej rocznicy Unii Lubelskiej w roku 1869*, [w:] „Józefa Czecha Kalendarz Krakowski” 1870, t. 39, s. 21.

gorącymi słowy do miłości Ojczyzny niebieskiej. Radzi służyć Ojczyźnie szczerą pracą około dobrobytu narodu a nie czczymi słowami lub co gorsza demonstracjami w rodzaju kocich muzyk i wybijania szyb. Takich czynów wystrzegajcie się – powiedział szanowny kapłan – *albowiem one są hańbą i szkodą narodu* [kursywa w oryginale – M.M.]. W dalszym ciągu kazania podał sz[anowny] kaznodzieja dziejowy zarys Unii lubelskiej i uwydatnił wielkie jej znaczenie z powodu, iż Polska dokonaniem unii narodów wyprzedziła inne narody spólczesne o wieki. W końcu wzywa do podania Rusinom dłoni braterskiej, do zapomnienia wszelkich krzywd i zatargów minionych do korzystania roztropnego i ostrożnego ze swobód nadanych nam przez rząd austriacki, którego nam się trzymać należy w obecnej chwili, kiedy ościenni wrogowie naszego narodu chcieliby temuż zadać ostatni cios śmiertelny⁹⁴.

Pisząc o działalności polityczno-patriotycznej Korotkiewicza i Ufryjewicza, warto wspomnieć, że wśród dominikanów galicyjskich było więcej takich, którym nie była obojętna sprawa polska. Niektórzy z nich, już w latach 30., a potem 40. XIX w., działali w tajnych związkach politycznych. Andrzej Józefczyk (1816-1878)⁹⁵ i Stanisław Schnür-Pepłowski (1859-1900) wspominają właśnie o tym, że to lwowskie klasztory dominikanów i bernardynów podtrzymywały „ducha patriotycznego” i „stały wytrwale przy sprawie narodowej”⁹⁶. Mimo swojego zaangażowania i autorytetu kapłańskiego zakonnicy nie zawsze byli w stanie powstrzymać ludzi przed rozlewem krwi⁹⁷. Józefczyk pisze o trzech dominikanach, którzy należeli do stowarzyszenia Wolni Haliczanie: Idzim Wojcie (1808-1870), wspomnianym już Dalmacym Ufryjewiczu i Józefie Wesołowskim⁹⁸. O tym ostatnim nie znalazłem żadnych informacji. Wspomina o nich także duchowny greckokatolicki ks. Klemens Mochnacki (1811-1883)⁹⁹, podkreślając, że zostali włączeni do związku Synów Ojczyzny¹⁰⁰. Ojciec Wojta (Woyta) był nawet aresztowany i uwięziony za udział w tajnym stowarzyszeniu, co miało miejsce 22 grudnia 1841 r.¹⁰¹ Dosyć ciekawą sylwetkę tychże dominikanów w swoim *Pamiętniku* zamieścił Henryk Bogdański, który miał ich pod swoją opieką. Wspominał on:

⁹⁴ *Korespondencya Czasu. Lwów, 11 sierpnia*, „Czas” R. 22, 1869, nr 183 z 13 VIII, s. 1.

⁹⁵ Zob. np. K. Lewicki, *Józefczyk Andrzej (1816-1878)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 11, Wrocław-Warszawa-Kraków 1964-1965, s. 303-304; A. Meissner, *Kadra pedagogiczna państwowych seminarów nauczycielskich w Galicji 1871-1914*, „Prace z Historii Oświaty i Wychowania” 1994, nr 4, s. 156.

⁹⁶ A. Józefczyk, *op. cit.*, s. 87; S. Schnür-Pepłowski, *Z przeszłości Galicji (1772-1862)*..., s. 394.

⁹⁷ J. Krajewski, *Tajne związki polityczne w Galicji*..., s. 71.

⁹⁸ B. Łopuszański, *Przemysł jako ośrodek ruchów spiskowych w latach 1834-1840*, „Rocznik Przemyski” 1968, nr 12, s. 140; idem, *Stowarzyszenie ludu polskiego 1835-1841. Geneza i dzieje*, Kraków 1975, s. 199.

⁹⁹ Idem, *Mochnacki Klemens (1811 – po 1883)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 21, Wrocław-Warszawa-Kraków 1976, s. 501-502.

¹⁰⁰ K. Mochnacki, *op. cit.*, s. 143.

¹⁰¹ H. Bogdański, *O tajnych politycznych związkach w Galicji*..., s. 69; K. Mochnacki, *op. cit.*, s. 153; A. Józefczyk, *op. cit.*, s. 91; S. Schnür-Pepłowski, *Z przeszłości Galicji*..., s. 396 (przypis); por. także: S. Kieniewicz, *Konspiracje galicyjskie (1831-1845)*, Warszawa 1950, s. 214.

Wojta był Czechem, jeden z liczby tych Czechów, których arcybiskup lwowski, Jędrzej hr. Ankwicz, podczas trwającej u nas przez kilka lat niechęci poświęcenia się stanowi duchownemu, do seminarium lwowskiego i klasztorów sprowadził. [...] Wojta był Czechem nienawidzącym austriackiego rządu, jako gnębiela jego narodowości; szczerze do swojej ojczyzny przywiązany, żywo zachował swój język, ćwicząc się w nim ciągle czytaniem i korespondencją, i później nawet nie nauczył się mówić dobrze po polsku, chociaż poprawnie pisał językiem naszym; widzenie jego polityczne ogarniało całą Słowiańszczyznę – Polakom sprzyjał najwięcej, widząc w nich najdzielniejsze zarzewie wolnej Słowiańszczyzny. Ufryjewicz, Polak, rzetelnie służył Polsce, ale miał trochę za wiele osobistej ambicji i chęci błyszczenia. Wojta był wyświęconym na księdza jeszcze w r. 1836, zdaje się więc, że do Wolnych Haliczan był już jako ksiądz przyjętym, chociaż jeszcze nie ukończył nauk teologicznych, a Ufryjewicza wyświęcono w r. 1840. Zresztą byli dominikanie polskiego pochodzenia dobrymi Polakami, lecz bez wyższego poglądu [...]. Reszta Czechów i Morawcy [sic!], których było kilku, byli obojętnymi z wyjątkiem jednego ks. Jakobiczki, którego Polaków nienawidził i którego rząd, podejrzewając nielojalność dominikanów lwowskich, do klasztoru lwowskiego z Jarosławia sprowadzić polecił i powierzył mu policyjny nadzór. Ale go już zanadto dobrze znano, aby w klasztorze jakie poszlaki związkowe wykryć zdołał. Przecież domysłami swoimi, opartymi na policyjnym skinieniu, wiele nieprzyjemności ściągnął na ten klasztor, lecz skutek gwałtownego swego usposobienia zachorowawszy, umarł wkrótce, bez wyrządzenia swoim współbraciom i związkowi dotkliwszych przykrości¹⁰².

W tym samym czasie dwaj kolejni dominikanie z klasztoru jarosławskiego, Florian Lemiński (1783-1868) i Bernard Filar (1820-1903), należeli do patriotycznej organizacji Towarzystwo Bratnie. Potem wchodzili również w skład rad narodowych w Jarosławiu i Żółkwi, biorąc czynny udział w ich pracach. Jak podkreśla kronikarz klasztoru jarosławskiego, swoją działalnością „elektryzowali klasztory”¹⁰³.

Krótki epizod zaangażowania się w sprawy polityczne roku 1848 miał także cytowany wielokrotnie dominikański historyk i kronikarz Sadok Barącz. Jako przeor klasztoru dominikańskiego i proboszcz parafii w Tyśmienicy stanął na czele lokalnej rady narodowej oraz został sędzią pokoju. W związku ze swoim zaangażowaniem patriotycznym był zmuszony uciekać z miasta przed represjami¹⁰⁴. Niestety później, gdy miało miejsce powstanie styczniowe, miał już negatywne podejście do udziału w nim jego współbraci zakonnych, gdyż – według niego – łączyło się to z ateizmem i sprzyjało rozprężeniu się życia zakonnego, a często też przyczyniało się do opuszczenia przez zakonników klasztorów¹⁰⁵.

¹⁰² H. Bogdański, *Pamiętnik 1832-1848...*, s. 172-173.

¹⁰³ Por. K. Gottfried, *Świątynia mariańska w Jarosławiu*, Jarosław 1955, s. 67 (maszynopis w bibliotece klasztoru dominikanów w Jarosławiu).

¹⁰⁴ Por. Львівська Національна Наукова Бібліотека імені В. Стефаника, Ф. 5: Оссолінські, спр. 3757/І: Autobiografia ks. Sadoka Barącz, k. 2v; *Krótką autobiografią X. Sadoka Barącz, „Przegląd Kościelny”* R. 15, 1893, nr 1, s. 70-71. Zob. także M. Miławicki, „Świat ode mnie zawsze rzeczy nadzwyczajnych wymagał, a ponadto niesłusznie”..., s. 173.

¹⁰⁵ Por. APPDKr, Pk 3, *Kronika Klasztoru WW OO. Dominikanów w Podkamieniu*, s. 88; APPDKr, Pk 37, *Kronika Klasztoru WW OO. Dominikanów w Podkamieniu*, s. 59. Zob. także J. Kłoczow-

Trudno dokładnie określić, jaki procent dominikanów wspierał, a przynajmniej popierał, ruchy patriotyczne w Galicji. Mamy jednak źródła, które pokazują niechęć niektórych z nich. Może nie wynikała ona z braku ducha patriotycznego, ale z innych czynników. Z pewnością niektórzy zakonnicy widzieli w tym źródło trudności i nieprzyjemności ze strony władz. Przecież to właśnie z tego powodu klasztor lwowski został zajęty przez wojsko. Negatywnie mógł być postrzegany także zbyt duży udział braci, szczególnie przeorów klasztorów, w sprawach politycznych. Udostępnianie bowiem ludziom zaangażowanym w ruch patriotyczny pomieszczeń klasztornych i należących do klasztoru folwarków przyczyniało się – według nich – do uszczuplania i niszczenia mienia zakonnego, a zaangażowanie samych przełożonych przejawiało się brakiem troski o życie klasztorne. Właśnie takie zarzuty pod adresem swojego przeora Dalmacego Ufryjewicza wystosowało dziesięciu braci z konwentu Bożego Ciała we Lwowie w liście do prowincjała Hipolita Przesłowskiego (1801-1869)¹⁰⁶ z 10 grudnia 1848 r.¹⁰⁷ W ponad trzystronicowym piśmie wyłuszczyli oni zaniedbania przeora głównie w sprawach majątkowych klasztoru. Podkreślili, że Ufryjewicz „położone w nim zaufanie zupełnie zawiódł, i że przeto do dalszego klasztorowi przewodniczenia zupełnie niezdolnym się okazał”¹⁰⁸. Zarzucali mu samowładzę, zawieranie umów niekorzystnych dla konwentu, narażanie klasztoru na straty i niesławę, w końcu działanie niezgodnie z prawem zakonnym przy zawieraniu kontaktów (często bez porozumienia się i zgody rady klasztoru). Ponadto sygnatariusze listu podkreślili:

We wszystkich tych samowładnościach bywał on od księdza Korotkiewicza wspieranym, który wiedząc o wszystkim jak najdokładniej – osobliwie od lipca t[ego] r[oku] jako obrany prowincjał, przedkładane sobie podobne ugody zatwierdzał i Przewielebnemu Konsystorzowi do confirmacji podawał. Tak obaj razem złączeni byli murem nieprzełamanym, a biada temu z Braci, który by poważny opierał się jakiemu bądź ich czynowi – w dowód tego, jak zapamiętałe, i na dobre Konwentowi nieogłędnie było obydwóch tych Ojców postępowanie, dostateczną zdaje się rzeczą¹⁰⁹.

Autorzy listu właśnie obu tych braci winili za to, że część klasztoru została zajęta przez wojsko. Pisali do prowincjała:

Gdy jeszcze do tego nader smutnego obrazu dodamy, jak ks. Ufryjewicz od czasu przybiecanych krajowi swobód postępował, których w zupełnej sprzeczności z absolutnymi postępkami swojemi, wielkiego zwolennika grał rolę, jak siebie i konwent usta-

ski, *Zakon Braci Kaznodziejów w Polsce 1222-1972...*, s. 121; M. Miławicki, „...i jest dzisiaj jednym ze światel swego zakonu w Galicji”..., s. 167.

¹⁰⁶ Por. M. Miławicki, *Prowincjałowie dominikańskiej Prowincji Galicji i Lodomerii św. Jacka...*, s. 500, 513.

¹⁰⁷ APPDKr, Pg 35: List braci z konwentu Bożego Ciała we Lwowie do prowincjała Hipolita Przesłowskiego (Lwów, 10 XII 1848). Znajdujące się w tej jednostce archiwalnej materiały, w tym omawiany list, nie są spaginowane. Sam list liczy cztery strony.

¹⁰⁸ Ibidem, s. [1].

¹⁰⁹ Ibidem, s. [2].

wicznie kompromitował, aż nareszcie do tego doprowadził, iż teraz większa klasztoru część zamiast bydz [sic!] wygodnem pomieszkaniem Braci, przez wojsko zajęta została, jak nareszcie do czasu Konstytucji krajowej – własną zakonną ciągle przekraczał, pokazuje się, iż gdyby ten politowania godny stan dłużej potrwał, zguba konwentu stała by się nieochronną¹¹⁰.

Dlatego też autorzy listu nie chcieli mieć o Dalmacego dalej za swojego przełożonego i prosili prowincjała, aby „na mocy ustaw zakonnych i przynależnego nam prawa wolnego wyboru łaskawie dzień wyznaczyć raczył, w którym byśmy mogli w przytomności Prowincjała przystąpić do nowej elekcji”¹¹¹; prosili tamże, aby „natchmiasz” zatwierdził ten wybór, „byśmy bez pewnego i stałego przewodnika w teraźniejszych okolicznościach i w tak opłakania godnem położeniu już dłużej nie zostawali”¹¹². Warto podkreślić, iż nowym przeorem został jeden z sygnatariuszy listu – Antoni Żaak (1807-1884)¹¹³, który od wielu już lat był dyrektorem prowadzonej przez klasztor szkoły głównej.

Cytowany list nie mówi wprost o niechęci jego autorów do zaangażowania się braci w działalność patriotyczną. Można jednak przypuszczać, że niektórzy z nich uważali, iż zakonnicy nie powinni angażować się w sprawy polityczne. Prawdopodobnie to mieli oni na myśli, kiedy pisali o kompromitowaniu klasztoru. Przede wszystkim jednak widzieli oni, jaki ma to negatywny wpływ na życie klasztorne, ale także sugerowali, że nieraz sprzyjało to nadużyciom ze strony przeora i to za aprobatą prowincjała Korotkiewicza, z którym współpracował na niwie politycznej.

Reasumując, można śmiało stwierdzić, iż o. Piotr Zachariasz Korotkiewicz należał do ówczesnej elity miasta Lwowa, a nawet Królestwa Galicji i Lodomerii, nie tyle dzięki stanowi duchownemu, ile dzięki działalności na polu kaznodziejskim i polityczno-patriotycznym. To sprawiło, że wszedł do annałów historii. A warto podkreślić, iż wielu duchownych i zakonników, w tym dominikanów, nie pozostawiło po sobie żadnego śladu. Nie znaczy to oczywiście, że nie oddziaływali na społeczeństwo, jednak z pewnością nie było to działanie tak silne i trwałe, jak chociażby tych, którzy nie tylko pracowali duszpastersko, ale także poprzez kaznodziejstwo, pracę literacką, oświatową, naukową, polityczną i społeczną wpływali na ludzi i ich kształtowali. Z pewnością takim człowiekiem, przedstawicielem inteligencji lwowskiej i galicyjskiej, był Korotkiewicz. Do tej grupy można zaliczyć więcej dominikanów. Na pewno był nim współpracujący z Korotkiewiczem Dalmacy Ufryjewicz, ale także Sadok Barącz, który dzięki działalności naukowej i literackiej był uważany za najwybitniejszego i najbardziej znanego dominikanina w Galicji. Zarówno Korotkiewicz, jak i wspomniani Ufryjewicz czy Barącz nie są jedynymi, ale niestety wielu ówczesnych

¹¹⁰ Ibidem, s. [3].

¹¹¹ Ibidem.

¹¹² Ibidem, s. [4].

¹¹³ W źródłach pisany również jako: Zaak, Żak. Był Czechem, pochodził z miasta Hradec Králové. Ok. 1830 r. wstąpił do prowincji galicyjskiej zakonu dominikanów. W latach 1839-1884 (przez 45 lat) był dyrektorem „dominikańskiej” szkoły głównej. Por. M. Miła wicki, „Hauptschule bey den Dominikanern zu Lemberg”..., s. 160-161.

galicyjskich braci kaznodziejów niczym szczególnym się nie wyróżniało. Tym bardziej Korotkiewicz zasługuje na uwagę. Zagadnienie obecności dominikanów w życiu kulturalno-intelektualnym zarówno Galicji, jak i samego Lwowa wymaga jeszcze badań. Ta krótka prezentacja może być dobrym do tego wstępem.

Bibliografia

Źródła archiwalne:

Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów (APPDK):

K 36 (sygnatura tymczasowa).

Lw 497: H. Bogdański, Niektóre historyczne opisanie, dotyczące się klasztoru OO. Dominikanów we Lwowie.

Pg 35: List braci z konwentu Bożego Ciała we Lwowie do prowincjała Hipolita Przesłowskiego (Lwów, 10 XII 1848).

Pk 3: Kronika Klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu od Roku 1800 rozpoczęta przez Księdza Sadoka Barączka i doprowadzona przez jego następców do 1943 roku.

Pk 37: Kronika Klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu napisana przez Ks. Sadoka Barączka.

R 800: Catalogus Patrum et Fratrum Sacri Ordinis Praedicatorum in Polonia, Russia et Magno Ducatu Lithuania mortuorum. Conscriptus per Fr. Sadocum Barącz O. Pr. 1887.

Tb 6: Podpisy tych obywateli z okręgu dzikowskiego w rzeszowskim cyrkule w Galicji położonego, którzy sobie życzą zatrzymania klasztorów w ogólności, a klasztoru XX. Dominikanów w szczególności.

Biblioteka Narodowa:

Archiwum Aleksandra Czołowskiego,

rkps 5711 IV: P. Korotkiewicz, *Mowa przy wyprowadzeniu zwłok śp. IOX K[arola] P[onińskiego] z kościoła do kaplicy*, 1830 r.

Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu:

rkps 6252/1: Notatki do Pamiętnika Ryszarda Hermana.

Львівська Національна Наукова Бібліотека імені В. Стефаніка:

Ф. 5: Оссолінські,

спр. 3757/I: Autobiografia ks. Sadoka Barączka.

Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАУЛ):

ф. 146: Галицьке намісництво, м. Львів, оп. 7,

спр. 29.

ф. 165: Крайовий комітет, м. Львів, оп. 5,

спр. 110.

ф. 851: Римо-католицький домініканський монастир та парафіяльний уряд, м. Золотий Потік, оп. 1,
спр. 11.
спр. 22.

Źródła drukowane:

Catalogus Universi Venerabilis Cleri Saecularis et Regularis Archidioeceseos Leopolitanae, R. L. pro Anno Domini MDCCCLVII, Leopoli 1857.

Catalogus Universi Venerabilis Cleri Saecularis et Regularis Archidioeceseos Leopolitanae, ritus latini pro Anno Domini MDCCCLXVII, Leopoli 1867.

Directorium Divini Offici [...] Ordinis Praedicatorum pro anno Domini MDCCCXLVIII ad usum conventuum Provinciae S. Hyacinthi in Regnis Galiciae et Lodomeriae [...], Lwów 1847.

Juventus Cesareo Regii Gymnasii Stanislaoполиensis e moribus et progressu in literis censa exeunte anno Domini MDCCCXIX, [Leopoli 1819].

Korotkiewicz P., *Kazanie na uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, miane w kościele parafialnym OO. Dominikanów w Czortkowie [...]*, Lwów 1850.

Korotkiewicz P., *Mowa religijna miana w kościele OO. Dominikanów we Lwowie 24. Marca 1848 po południu [...]*, Lwów 1848.

X.Y.Z., *Zakon Dominikanów w Galicji*, Berlin 1879.

Wydawnictwa źródłowe:

Knot A., *Miscellanea źródłowe do dziejów 1848 r. w Galicji*, „Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»” 1948, t. 3, nr 1, s. 191-211.

Protokoły posiedzeń Rady Narodowej Centralnej we Lwowie (14 IV – 29 X 1848 r.), red. S. Kieniewicz, F. Ramotowska, Warszawa 1996.

Pamiętniki, wspomnienia, korespondencja:

Batowski A., *Diariusz wypadków 1848 roku*, oprac. M. Tyrowicz, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974.

[Białynia-Chołodecki J.] Ćwik W., *Z minionej doby. Kilka wspomnień na tle zapisków prywatnych*, Lwów 1903.

Bogdański H., *O tajnych politycznych związkach w Galicji od roku 1832 do roku 1841*, [w:] *Pamiętnik spiskowców i więźniów galicyjskich w latach 1832-1846*, oprac. K. Lewicki, Wrocław 1954, s. 3-69.

Bogdański H., *Pamiętnik 1832-1848*, wyd. A. Knot, Kraków 1971.

Dziennik Franciszka Smolki 1848-1849 w listach do żony, oprac. S. Smolka, Warszawa–Lublin–Łódź 1913.

Józefczyk A., *Wspomnienia z ubiegłych lat (Przyczynek do Historii Spisków w Galicji)*, Kraków 1881.

Mochnacki K., *Pamiętnik spiskowca i nauczyciela 1811-1848*, [w:] *Pamiętnik spiskowców i więźniów galicyjskich w latach 1832-1846*, oprac. K. Lewicki, Wrocław 1954, s. 138-157.

Sas Zubrzycki J., *Różaniec wspomnień rodzinnych*, Lwów 1930.

Schmitt H., *Listy do żony (1845-1880)*, oprac. S. Kieniewicz, Wrocław 1961.

Prasa:

- „Czas” 1869.
„Dziennik Lwowski” 1869.
„Gazeta Narodowa” 1873.
„Józefa Czecha Kalendarz Krakowski” 1870.
„Włościanin” 1869.

Opracowania:

- Aleksander T., *Życie i działalność kościelna arcybiskupa Franciszka Ksawerego Wierzchlejskiego (1803-1884)*, „Rocznik Sądecki” 2011, 39, s. 128-147.
- Babiuch-Luxmoore J., *Portrety i autoportrety inteligencji polskiej*, Warszawa 1989.
- Badeni J., *Ksiądz Karol Antoniewicz Tow. Jez.*, Kraków 1896.
- Barącz S., *Dzieje klasztoru WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu*, Tarnopol 1870.
- Barącz S., *Pamiętki miasta Żółkwi*, Lwów 1877.
- Barącz S., *Rys dziejów zakonu kaznodziejskiego w Polsce*, t. 1, Lwów 1861.
- Beben M.M., *Encyklopedie českých a moravských pomocných (světících) biskupů (se supplementem sídelních biskupů)*, Praha 2014.
- Białynia-Chołoddecki J., *Białynia-Chołodeccy uczestnicy spisków, więźniowie stanu, wychodźcy*, Lwów 1911.
- Białynia-Chołoddecki J., *Franciszek Smolka*, Lwów 1913.
- Białynia-Chołoddecki J., *Przyczynek do dziejów wyprawy na Narajów r. 1846. (Protokół, spisany w lwowskim sądzie kryminalnym w czasie od 23 marca do 12 lipca 1846 z Tomaszem Białynią Chołoddeckim – uczestnikiem sprzysiężenia, dowódcą jednej z rot, poprowadzonych do ataku pod Narajów przez Teofila Wiśniowskiego)*, Lwów 1910.
- Bieńkowski A., *Franciszek Smolka (1810-1899)*, [w:] *Album biograficzne zasłużonych Polaków i Polek wieku XIX*, Warszawa 1901, s. 438.
- Brzozecki S., *Ulanowski Leon OP*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 19, Lublin 2013, kol. 1316.
- Buszko J., *Polacy w parlamencie wiedeńskim 1848-1918*, Warszawa 1996.
- Chałasiński J., *Przeszłość i przyszłość inteligencji polskiej*, posł. A. Kłoskowska, Warszawa 1997.
- Chomentowska E., *Schematyzmy zakonów męskich z ziem dawnej Rzeczypospolitej z lat 1718-1918. Studium źródłoznawcze*, Lublin 2016, *Prace Ośrodka Badań nad Geografią Historyczną Kościoła w Polsce KUL*, 14.
- Chrzanowski T., *Polskie elity intelektualne wobec przemian politycznych i społecznych lat 1795-1830*, Olsztyn 2009, *Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie*, 247.
- Cieślak A., *Troska o jedność narodu polskiego w świetle „Mowy religijnej” Piotra Korotkiewicza OP (†1873)*, [w:] *Dominikanie o Polsce i Polakach od XIII do XX wieku*, red. T. Gałuszka, K. Matyja, Poznań 2020 s. 377-387, *Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie*, 21.
- Czepulis-Rastenis R., *Ludzie nauki i talentu. Studia o świadomości społecznej inteligencji polskiej w zaborze rosyjskim*, Warszawa 1988.
- Dutkiewicz G., *O pojęciu i istocie zjawiska elit*, „Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych” 2012, nr 3, s. 175-184.
- Dziubiński L.G., *Poczet prezydentów, wiceprezydentów i obywateli honorowych miasta Lwowa*, [w:] *Miasto Lwów w okresie samorządu 1870-1895*, Lwów 1986, s. 701.
- Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1996*, oprac. L. Grzebień, Kraków 1996.

- Fac L., *Niepokorny Henryk Bogdański – symbol epoki spisku*, „Nasz Przemysł” 2007, nr 1, s. 5-7.
- Gabryel K., *Ulanowski Leon (1799-1857), dominikanin, autor prac o obrazie M.B. w lwowskim kościele Bożego Ciała*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 4, red. H.E. Wyczawski, Warszawa 1983, s. 369-370.
- Gottfried K., *Świątynia mariańska w Jarosławiu*, Jarosław 1955, (maszynopis w bibliotece klasztoru dominikanów w Jarosławiu).
- Grodziski S., *W Królestwie Galicji i Lodomerii*, Kraków 1976.
- Janowski M., *Narodziny inteligencji 1750-1831*, Warszawa 2008, *Dzieje Inteligencji Polskiej do Roku 1918*, 1.
- Jedlicki J., *Błędne koło 1832-1864*, Warszawa 2008, *Dzieje Inteligencji Polskiej do Roku 1918*, 2.
- Jedynak A., *Z chłopskiej zagrody na biskupią stolicę. Biskup Józef Grzegorz Wojtarowicz (1791-1875). Ordynariusz tarnowski (1840-1850)*, Tuchów 1998.
- Kantecki K., *Żywoł Karola Szajnochy*, [w:] *Dzieła Karola Szajnochy*, t. 10: *Dwa lata dziejów naszych (dokończenie)*. *Żywoł Karola Szajnochy*, Warszawa 1878, s. 239-424.
- Katalog rękopisów bibliotecznych ze zbiorów Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie*, cz. 1: *Sygnatury 1-400*, oprac. A. Markiewicz, Kraków 2013, *Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie*, 12.
- Kieniewicz S., *Franciszek Smolka jako prezydent parlamentu w Wiedniu*, „Przegląd Historyczny” 1992, 83, z. 2, s. 267-279.
- Kieniewicz S., *Konspiracje galicyjskie (1831-1845)*, Warszawa 1950.
- Kieniewicz S., *Smolka Franciszek Jan (1810-1899)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 39, Warszawa–Kraków 1999-2000, s. 314-318.
- Kieniewicz S., *Sprawa włościańska w Galicji w 1848*, „Przegląd Historyczny” 1948, nr 38, s. 61-128.
- Kłoczowski J., *Zakon Braci Kaznodziejów w Polsce 1222-1972. Zarys dziejów*, [w:] *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222-1972*, red. J. Kłoczowski, Warszawa 1975, s. 19-138.
- Krajewski J.G., *Karol Szajnocha w setną rocznicę urodzin 1818-1918*, Lwów 1918, *Biblioteka Macierzy Polskiej*, 110.
- Krajewski J., *Tajne związki polityczne w Galicji (od r. 1833 do r. 1841)*, Lwów 1903.
- Krótką autobiografią X. Sadoka Barączca*, „Przegląd Kościelny” R. 15, 1893, nr 1, s. 70-71.
- Kumor B., *Król Michał*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 15, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970, s. 358-359.
- Kumor B., *Piszek (Pištěk, Pischtek, Pieschtek) Franciszek (1786-1846)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 26, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź, s. 581-583.
- Kumor B., *Proces informacyjny ks. Józefa Grzegorza Wojtarowicza na biskupstwo tarnowskie (1840)*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1978, t. 25, z. 1, s. 153-162.
- Leszczyńska B., *„W Krzyżu – miłości nauka...”. Życie i twórczość ks. Karola Antoniewicza SJ (1807-1852)*, Kraków 2017.
- Lewicki K., *Bogdański Henryk*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 2, Kraków 1936, s. 191.
- Lewicki K., *Józefczyk Andrzej (1816-1878)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 11, Wrocław–Warszawa–Kraków 1964-1965, s. 303-304.
- Lippert S., *Stadion-Warthausen Franz*, [w:] *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950*, Bd. 13, Hrsg. H. Grössing, Wien 2003-2007, s. 69.
- Łopuszański B., *Mochnacki Klemens (1811 – po 1883)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 21, Wrocław–Warszawa–Kraków 1976, s. 501-502.
- Łopuszański B., *Przemysł jako ośrodek ruchów spiskowych w latach 1834-1840*, „Rocznik Przemyski” 1968, nr 12, s. 129-147.

- Łopuszański B., *Stowarzyszenie ludu polskiego 1835-1841. Geneza i dzieje*, Kraków 1975.
- Małczyński K., Mańkowski T., Pohorecki F., Tyrowicz M., *Lwów i Ziemia Czerwieńska*, Lwów [b.d.].
- Meissner A., *Kadra pedagogiczna państwowych seminariów nauczycielskich w Galicji 1871-1914*, „Prace z Historii Oświaty i Wychowania” 1994, nr 4, s. 151-165.
- Micińska M., *Inteligencja na rozdrożach 1864-1918*, Warszawa 2008, *Dzieje Inteligencji Polskiej do Roku 1918*, 3.
- Miławicki M., „*Hauptschule bey den Dominikanern zu Lemberg*”. *Działalność oświatowa dominikanów lwowskich w dobie zaborów*, „Rocznik Lwowski” 2020-2021, s. 139-181.
- Miławicki M., „...i jest dzisiaj jednym ze światel swego zakonu w Galicji”. *Sadok Barącz a dominikanie w przestrzeni kulturalnej Galicji w XIX w.*, „Kościół w Polsce. Dzieje i Kultura” 2020, t. 19, s. 141-181.
- Miławicki M., *Klasztor jako instytucja gospodarcza. Działalność gospodarcza dominikańskiego klasztoru Bożego Ciała we Lwowie w okresie międzywojennych (na podstawie „Memoriału gospodarczego za lata 1930-1933”)*, [w:] Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura. *Studia z dziejów Lwowa*, t. 7: *Urzędy, urzędnicy, instytucje*, red. K. Karolczak, Ł.T. Sroka, Kraków 2010, s. 485-505, *Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Prace Monograficzne*, 560.
- Miławicki M., *Prowincjałowie dominikańskiej Prowincji Galicji i Lodomerii św. Jacka. Prolegomena do badań propozograficznych*, [w:] *Historia ludzi i miejsca. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Henrykowi Gapskiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. R. Kozyrski, Lublin 2019, s. 485-517.
- Miławicki M., „Świat ode mnie zawsze rzeczy nadzwyczajnych wymagał, a ponadto nie-słusznie”. *O Sadok Barącz OP (1814-1892) w świetle źródeł*, „Lehahayer” 2013, 2, s. 153-198.
- Nicieja S.S., *Cmentarz Łyczakowski we Lwowie w latach 1786-1986*, Wrocław 1988.
- Nicieja S.S., *Ogród snu i pamięci. Dzieje Cmentarza Łyczakowskiego we Lwowie i ludzi tam spoczywających w latach 1786-2010*, [Opole 2010].
- Nicieja S.S., Patelski M., *Rok 1846 we Lwowie. Stracenie Kapuścińskiego i Wiśniowskiego i ich kult we Lwowie*, [w:] *Rok 1846 w Galicji. Ludzie, wydarzenia, tradycje. Zbiór studiów*, red. M. Śliwa, Kraków 1997, s. 77-100, *Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Prace Monograficzne*, 224.
- Nowak A., *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786-1985*, t. 1: *Biskupi i kanonicy*, Tarnów 1999.
- Ostaszewski-Barański K., *Rok złudzeń (1848). Opowiadanie historyczne*, Złoczów [b.d.].
- Peciakowski T., *Polowanie na intelektualistów. Rola i miejsce elity inteligencji w życiu publicznym*, [w:] *Społeczeństwo, edukacja, praca*, red. W. Warzywoda-Kruszyńska, Łódź 2014, s. 73-88.
- Pelczar R., *Szkoły główne w Galicji w latach 1775-1873*, Rzeszów 2021, *Galicja i jej Dziedzictwo*, 26.
- Polkowski I., *Wspomnienie o życiu i pismach ks. Karola Antoniewicza*, Warszawa 1861.
- Prokopowych M., *Habsburg Lemberg. Architecture, Public Space, and Politics in the Galician Capital, 1722-1914*, West Lafayette 2009, *Central European Studies*.
- Rachwał S., *Kopiec Unii Lubelskiej we Lwowie (1869-1919)*, Lwów 1919, *Wydawnictwo Rady Parafialnej Parafii św. Andrzeja, Klasztor oo. Bernardynów we Lwowie*, 3.
- Schnür-Peplowski S., *Obrazy z przeszłości Galicji i Krakowa (1772-1858)*, cz. 1: *Lwów i Lwowanie*, Lwów 1896.

- Schnür-Pełowski S., *Z przeszłości Galicji (1772-1862)*, Lwów 1895.
- Senkowska-Gluck M., *Pojęcie elity i jego przydatność do badań historycznych*, [w:] *Społeczeństwo polskie XVIII i XIX wieku*, t. 7: *Studia o grupach elitarnych*, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 1982, s. 11-17.
- Sierżega P., *Józefa Białyni Chołodeckiego portret własny*, [w:] *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.*, t. 1, red. J. Maternicki, Rzeszów 2004, s. 205-221.
- Sierżega P., *Obchody rocznicy Unii lubelskiej na terenie Galicji w 1869 roku*, [w:] *Działalność wyzwolenicza*, red. J. Hoff, Rzeszów 2001, s. 146-199, *Galicja i jej Dziedzictwo*, 15.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 1, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1880; t. 3, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1882; t. 7, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1886.
- Sroka Ł.T., *Rada Miejska we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej 1870-1914. Studium o elicie władzy*, Kraków 2012, *Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Prace Monograficzne*, 621.
- Starkel J., *Rok 1848*, Lwów 1899.
- Stebelski P., *Lwów w 1848 roku. Na podstawie aktów śledczych*, „Kwartalnik Historyczny” R. 23, 1909, s. 303-361, 507-564.
- Stolarczyk M., *Działalność lwowskiej Centralnej Rady Narodowej*, Rzeszów 1994.
- Stolarczyk M., *Udział duchowieństwa rzymskokatolickiego w galicyjskiej Wiośnie Ludów. Próba charakterystyki*, [w:] *Rok 1848. Wiosna Ludów w Galicji. Zbiór studiów*, red. W. Wic, Kraków 1999, s. 60-71, *Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Prace Monograficzne*, 267.
- Stopniak F., *Król Michał (1798-1879)*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 2, red. H.E. Wyczawski, Warszawa 1982, s. 438.
- Sztumski J., *Elity, ich miejsce i rola w społeczeństwie*, Katowice 1997.
- Świątek A., *Gente Rutheni, nazione Poloni. Z dziejów Rusinów narodowości polskiej w Galicji*, Kraków 2014, *Studia Galicyjskie*, 3.
- Świętochowski R., *Korotkiewicz Piotr Zachariasz (1803-1873)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 14, Wrocław-Warszawa-Kraków 1968-1969, s. 98-99.
- Topij-Stempińska B., *Uczniowie jezuickich instytucji edukacyjnych w Galicji w XIX wieku. Portret zbiorowy*, Kraków 2019.
- Trajdos T.M., *Uposażenie klasztoru dominikanów lwowskich w średniowieczu*, „Nasza Przeszłość” 1999, nr 91, s. 47-75.
- Tyrowicz M., *Lubomirski Jerzy Henryk (1817-1872)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 18, Wrocław-Warszawa-Kraków 1973, s. 25-26.
- Tyrowicz M., *Źródła do dziejów rewolucji 1848 r. w Galicji (Przegląd niewyzyskanych rękopisów i archiwaliów)*, „Roczniki Humanistyczne” 1949, t. 1, s. 303-319.
- Wisłocki W.T., *Jerzy Lubomirski 1817-1872*, Lwów 1928.
- Wolczański J., *Katalog grobów duchowieństwa rzymskokatolickiego, greckokatolickiego i ormiańskokatolickiego na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie*, „Nasza Przeszłość” 1997, nr 87, s. 323-374.
- Woner T., *Franciszek Smolka 1810-1899*, „Palestra” 1973, 17, nr 10 (190), s. 88-91.
- Załęski S., *Jezuici w Polsce*, t. 5, cz. 2: *Jezuici w Polsce porozbiorowej. 1820-1905*, Kraków 1906.
- Ziejka F., *Przedziwne losy Karola Antoniewicza, polskiego Ormianina ze Lwowa*, [w:] *Polscy Ormianie w drodze do niepodległej Polski. Materiały z konferencji naukowej Kraków, 9-10 października 2018 r.*, red. S. Dziedzic, J. Paluch, Kraków 2018, s. 69-91.

- Ziółek J., *Stanowisko duchowieństwa galicyjskiego wobec wypadków 1848 roku (dwa mało znane pisma)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1980, nr 40, s. 190-194.
- Żarnowski J., *Inteligencja polska jako elita kulturalna i społeczna w ostatnich stu latach*, red. W. Mędrzecki, Warszawa 2019, *Metamorfozy Społeczne*, 24.
- Żarnowski J., *Struktura społeczna inteligencji w Polsce w latach 1918-1939*, Warszawa 1964.
- Żyromski M., *Socjologiczna teoria elity*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1984, 46, z. 3, s. 267-278.

Мареk Мілавіцький, «Не знаю іншої Батьківщини окрім Польщі, вірю в її воскресіння, як у Бога». Домініканець Пьотр Захаріаш Короткевич (1803-1873) як один із духовних лідерів патріотичного та національного руху у Львові 1848 року

Пьотр Захаріаш Короткевич (1803-1873) був одним із домініканців, які відігравали важливу роль у релігійному, громадському та політичному житті Галичини ХІХ ст. Цей чернець був особливо відомий своєю патріотичною позицією та політичною прихильністю до поляків, які жили під австрійським поділом. Як через участь у політичних інституціях, так і через свої проповіді – він став духовним провідником усіх, для кого польське питання під час Весни Народів була важливим. Його безперечно можна віднести до інтелектуальної еліти, оскільки своїми словами та вчинками він впливав на морально-політичний настрій галицького суспільства.

Ключові слова: домініканці, Пьотр Захаріаш Короткевич, Львів, Галичина, 1848 р., Центральна Національна Рада, національно-патріотичний рух

Marek Miławicki, “I Do Not Know the Motherland Like Poland, I Believe in Its Resurrection as in God”: Dominican Piotr Zachariasz Korotkiewicz (1803-1873) as One of the Spiritual Leaders of the Patriotic and National Movement in Lviv in 1848

Piotr Zachariasz Korotkiewicz (1803-1873) was one of the Polish Dominicans who played an important role in the religious, social and political life in Galicia in the 19th century. This friar was especially known for his patriotic attitude and political commitment to Poles living in the Habsburg Empire. Both through participation in political institutions and through preaching sermons – he became one of the spiritual leaders of all those for whom the Polish cause during the Spring of Nations was important. He can certainly be classified as an intellectual elite, as through his words and deeds he influenced the moral and political attitude of the Galician society.

Keywords: Dominican Order (the Order of Preachers), Piotr Zachariasz Korotkiewicz, Lviv, Galicja, 1848, The Central National Council, national patriotic movement